ŻYCIE WETERYNARYJNE

MIESIĘCZNIK

ORGAN URZĘDOWY
NACZELNEJ IZBY
LEKARSKO - WETERYNARYJNEJ
ORAZ OKRĘGOWYCH IZB
LEKARSKO - WETERYNARYJNYCH

WARSZAWA

ROK XXIV

Nr. 8–9 **SIERPIEŃ-WRZESIEŃ** **1949**

Redaktor: Dr Jan Hay Wydawca: Naczelna Izba Lekarsko - Weterynaryjna

Redaktor: Dr Jan Hay

Komitet Redakcyjny: Docent dr Roman Hoppe, Prof. dr Kazimierz Krysiak, Prof. dr Józef Kulczycki, Dr Janusz Lipnicki, Lekarz wet. Czesław Marański, Z-ca Prof. dr Feliks Nagórski, Dr Eugeniusz Żarnowski.

Adres Redakcji: Warszawa 33, ul. Radziłowska 6. Tel. 51-14.
Adres Administracji: Warszawa, ul. Grochowska 272.
Konto czek. P.K.O. Warszawa I—4929.

Redaktor przyjmuje we wtorki — piątki godz. 16—18.
Redakcja i administracja czynne we wtorki i piątki, godz. 16 — 18.

Ceny ogłoszeń: W tekście cała str. 14.000, ½ — 7.000, ¼ — 4.000, 1/8 — 2.500 zł.
Na okładce: cała str. 20.000, ½ — 10.000, ¼ — 6.000, 1/8 — 3.500 zł.
W razie zarezerwowania miejsca cena o 50% wyższa.

Cena pojedyńczego numeru 100 zł.
Członkowie Izb Lek.-Wet. otrzymują Życie Weterynaryjne bezpłatnie

Artykuły zamieszczane w części pierwszej Życia Weterynaryjnego, przeznaczonej do publikacji o charakterze społeczno-zawodowym, wyrażają własne poglądy autorów, za które Redakcja nie bierze na siebie odpowiedzialności.

Za treść i układ ogłoszeń zamieszczanych w Życiu Weterynaryjnym Redakcja nie odpowiada.

Regulamin ogłaszania artykułów w Życiu Weterynaryjnym:

1. Rękopisy nadsyłane do Życia Weterynaryjnego powinny być napisane pismem wyraźnym (o ile możności maszynowym), po jednej stronie kartki, z odstępem między wierszami, pozostawieniem marginesu i miejsca wolnego nad tytułem.
2. Nadesłane artykuły i materiały do Życia Weterynaryjnego zamieszczane są w kolejności ich wpłynięcia.
3. Na życzenie autora — po porozumieniu się z Redakcją — mogą być wykonane odbitki z artykułu na koszt autora.
4. Rękopisów Redakcja nie zwraca.

TREŚĆ:

ŻYCIE WETERYNARYJNE

MIESIĘCZNIK

ORGAN URZĘDOWY NACZELNEJ IZBY LEKARSKO-WETERYNARYJNEJ ORAZ OKRĘGOWYCH IZB LEKARSKO-WETERYNARYJNYCH

Redaktor: Dr Jan Hay   Wydawca: Naczelna Izba Lekarsko-Weterynaryjna

Rok XXIV   Sierpień-Wrzesień 1949 r.   Nr 8—9

DR KONRAD MILLAK

Warszawski Instytut Weterynaryjny w dobie „Ruchu Wolnościowego“ 1904 — 1908

Wojna rosyjsko - japońska i niepowodzenia orężne w Mandżurii skompromitowały carat i spowodowały potężny wstrząs w Imperium. Królestwo Kongresowe, przemianowane już na jedno z szeregowych prowincji ogromnego państwa carów pod nazwą Kraju Nadwiślańskiego (Priwislinskij Kraj), przeżywało na równi z Cesarstwem burzę rewolucyjną. Wstrząsy rewolucyjne na podłożu wyzwolenia socjalnego, którym uległo Królestwo, dodatkowo charakteryzowały się dążeniami niepodległościowymi, wśród których dążenie do swobody kulturalnej i przywrócenia szkoły polskiej odgrywało pierwszorzędną rolę. To ostatnie dążenie objęło również Instytut Weterynaryjny.

Uczelnia ta, zapoczątkowana w 1840 r. jako polska niższa „Szkoła Weterynarzy“, w drodze kolejnych przeobrażeń osiągnęła w 1861 r. charakter szkoły wyższej, stopniowo po 1863 roku uległa rusyfikacji i w 1889 r. uzyskała formalnie prawa szkoły wyższej i nazwę Warszawskiego Instytutu Weterynaryjnego. Szkoła ta do roku 1874, tj. ostatecznej rusyfikacji, posiadała w zespole sił nauczających przeważającą ilość Polaków z dyrektorami na czele. Również młodzież ucząca się była w masie polska. Od roku 1840 do 1874 włącznie na 181 wydanych dyplomów na stopnie naukowe weterynaryjne było ok. 160 dyplomów wydanych Polakom.

Już w 1890 r. studenci Polacy stanowili mniej niż 50% (na ogólną liczbę 97 studentów było katolików 43, luteranów 2, wobec 48 prawosławnych i 4 studentów innych wyznań). W tymże roku na 15 osób personelu nauczającego było już tylko 5 Polaków.

W latach poprzedzających ruch wolnościowy stosunek ten zmienił się jeszcze bardziej i wśród personelu nauczającego był zaledwie 1 Polak, mgr. wet. Ignacy Gajewski, a na ogólną liczbę 188 studentów w dn. 1.I.1904 r. było zaledwie 67 „katolików“.

Statystyka urzędowa szkoły ze względów politycznych unikała określeń narodowościowych, operując wyłącznie wyznaniowymi. W ówczesnych warunkach, określenia te mówiły jednak również o narodowości i opierając się na nich dopuszczamy względnie nieznaczną pomyłkę.

Tak więc szkoła w tym czasie stanowiła uczelnię rosyjską, istniejącą w Polsce na równi z innymi zakładami oświatowymi, z których czerpała wiedzę i młodzież polska. Ale szkoła była narzędziem rusyfikacyjnym w rękach caratu — szło więc o nadanie uczelni weterynaryjnej w Warszawie typowego charakteru jednego z czterech instytutów weterynaryjnych Imperium. Aby cel ten osiągnąć pod względem zespołu studiujących czynione były ułatwienia specjalne umożliwiające wstąpienie do uniwersytetów i instytutów weterynaryjnych zachodnich prowincji Imperium (Warszawy i Dorpatu) wychowańcom prawosławnych seminariów duchownych. W 1903 roku na 101 studentów „prawosławnych“ w Instytucie warszawskim było 61 wychowańców tych seminariów. Więc ton uczelni nadawała specjalnie dobrana młodzież rosyjska, odbijająca językiem, światopoglądem, ideałami, a nawet zewnętrznym wyglądem i sposobem bycia od mniejszości polskiej. Pomiędzy tymi dwoma grupami była nader nikła łączność poza audytoriami i salami ćwiczeń. Polska młodzież Instytutu należała do ogólnoakademickich stowarzyszeń warszawskich: „Bratniej Pomocy“, „Spójni“ i „Zjednoczenia“, z których pierwsza była pod wpływami narodowo-demokratycznymi, dwie ostatnie — pod socjalistycznymi. Poza tymi organizacjami istniało stowarzyszenie studenckie p. n. „Filboeteia“, jakby echo tradycji „Filaretów“ i „Filomatów“ wileńskich.

Rosyjska młodzież tego okresu była dość szeroko przeniknięta prądami rewolucyjnymi i ugrupowania polityczne lewicowe miały wśród Rosjan studentów Instytutu licznych przedstawicieli. Z drugiej strony zwolenników wśród nich posiadały ugrupowania skrajnie prawicowe, jak „Związek Narodu Rosyjskiego (Sojuz

Russkowo Naroda)" lub „Związek Michała Archanioła", organizacje określane wówczas jako „czarnosecinne". Rosyjska młodzież miała swoje organizacje studenckie.

O ile z pierwszymi istniały liczne kontakty lewicowej młodzieży polskiej, o tyle do drugich Polacy stosowali metodę niezauważania, zaprawioną oznakami pogardliwej uprzejmości. „Związkowcy" odpłacali Polakom okazywaniem pewności siebie i swego stanowiska nadrzędnego jako panów podbitego kraju.

Charakterystyczną cechą zewnętrzną była między innymi stosowana różnica kroju czapek uniformowych: Polacy w większości nosili górną część czapki o kroju maciejówki, albo o b. niewielkim obwodzie. Rosjanie prawicowcy-sztywne i o dużym obwodzie. Rosjanie-lewicowcy nosili ciemne „rubaszki" tzw. „kosoworotki" — koszule zapinane z boku na guziczki pod mundurowymi kurtkami — oraz często — dłuższe włosy i brody.

W1904 r. zmarł dyrektor Instytutu Gieorgij Czułowskij, zajmujący to stanowisko od 1890 r., na jego miejsce 1.VII.1904 r. wyznaczony został jako pełniący obowiązki dyrektora Iwan Sadowskij, magister nauk weterynaryjnych, profesor zootomii i eksterieru Instytutu Weterynaryjnego w Charkowie, uczony i człowiek o wybitnych wartościach osobistych. Sadowskij w sierpniu 1904 r. przybył do Warszawy i objął swe stanowisko.

Pomimo klęsk armii carskiej na froncie wojny z Japonią prowadzonej już od stycznia 1904 roku, pierwsze półrocze 1904/5 roku przeszło względnie spokojnie i prof. Sadowskij rozpoczął swą działalność, ożywiony najlepszymi chęciami w stosunku do uczelni i młodzieży. Niezmiernie miły w obejściu, posiadający głęboką wiedzę — zdobył sobie bardzo szybko serca młodzieży. Rosnące jednak niepowodzenia wojenne caratu odbijały się silnym echem w całym państwie, a w Kongresówce budziły nadzieje zmian. Semestr jesienny 1904 r. z trudem został dociągnięty do końca, ale już wiosennego 1905 r. — nie udało się uruchomić.

W styczniu 1905 r. wybuchły wielkie strajki w Petersburgu (zakł. Putiłowskie), 9 stycznia miała miejsce krwawa rozprawa z prowadzoną do Pałacu Zimowego przez popa Hapona demonstracją ludu petersburskiego. Całe państwo ogarnięte zostało przez wstrząsy rewolucyjne. O prowadzeniu nauczania nie mogło być mowy. Studenci Instytutu rozjechali się do domów

W czerwcu 1905 (22—24.VI.) Łódź pokryła się barykadami i w ciągu trzech dni proletariat robotniczy prowadził bohaterskie walki z wojskami carskimi. W tymże miesiącu pancernik floty czarnomorskiej „Potiomkin" podniósł flagę rewolucyjną. Rząd carski jednak był jeszcze zbyt silny.

W dziedzinie wyższego szkolnictwa rząd zrobił ustępstwo.

27 sierpnia 1905 roku wydane zostały prawidła tymczasowe o zarządzie wyższymi zakładami naukowymi rosyjskimi. Nadawały one tym zakładom pewien rodzaj autonomii: przyznawały Radom profesorskim prawo wyboru władz (rektorów, prorektorów itd.) i prawo udziału zespołu profesorskiego w regulowaniu biegu życia uczelni. Rządowi carskiemu szło o faktyczne wznowienie życia akademickiego, które zamarło z końcem 1904 r. Liczenie na dokonanie tego rękami mianowanych przez ministra rektorów, dyrektorów i innych władz akademickich — było beznadziejne.

Profesor Sadowskij został dyrektorem Instytutu Warszawskiego z wyboru i 6 września zatwierdzono go na tym stanowisku. Sadowskij poczuł mocniejszy grunt pod nogami i wznowił próbę rozpoczęcia pracy w Instytucie. Był to już jednak okres nieustających strajków i walk rewolucyjnych. Do działań prowadzonych przez klasę robotniczą dołączyły się ruchy wiejskie. W Kongresówce strejk szkolny wybuchł w całej pełni: wszystkie szkoły, rozpoczynając od powszechnych, poprzez średnie i wyższe, zostały opuszczone przez młodzież polską i znalazły się pod bojkotem, popieranym przez całe społeczeństwo, wysuwające hasło „Szkoły polskiej w Polsce".

Instytut Weterynaryjny liczył wśród studentów większość rosyjską (na 1.I.1904 r. na 188 studentów, było 101 prawosławnych i 67 katolików), większość napływową, nie chcącą rozumieć dążeń polskich lub im wrogą. Studenci Instytutu nie stanowiący zespołu jednolitego narodowościowo czy ideowo, nie mogli ulegać jako całość nakazom moralnym narzuconym przez społeczeństwo kraju, na którego terenie znajdował się Instytut.

W stosunku do zagadnienia dalszej pracy Instytutu zaznaczyły się wśród studentów trzy tendencje:

1. Uruchomienia wykładów za wszelką cenę; tendencję tę reprezentowała grupa Rosjan prawicowych, przeważnie ze starszych semestrów (ok. 40).

2. Dostosowania akcji politycznej Instytutu Warszawskiego do rozwijających się ruchów rewolucyjnych innych ośrodków uniwersyteckich Cesarstwa, które to tendencje reprezentowała grupa Rosjan lewicowych.

3. Zamknięcia za wszelką cenę Instytutu rosyjskiego w Polsce, zgodnie z nakazem bojkotowym — tendencję tę reprezentowała ogromna większość Polaków.

Z tych trzech ugrupowań naturalnymi sprzymierzeńcami, na pewnym etapie walki, były ugrupowania Polaków i rewolucyjnych i radykalnych elementów rosyjskich, przeciwstawne reakcyjnej grupie Rosjan. Pomimo różnic ideologicznych i uczuciowych godziło się to zgrupowanie tymczasem na jedno — na niedopuszczenie do wznowienia wykładów w Instytucie.

Polacy nie chcieli ich, między innymi ze względu na dążenia niepodległościowe, ew. dążenia do osiągnięcia możliwie szerokiej autonomii, a w związku z tym dążenia do zrepoloni-

zowania szkoły warszawskiej. Rosjanie nie chcieli wykładów, demonstrując tym swą solidarność z ogólnym „ruchem wolnościowym“ w Imperium, który naciskiem strajków i ruchów rewolucyjnych we wszelkich dziedzinach pragnął uzyskać maksymalne zdobycze w zakresie wyzwolenia społecznego uciemiężonego ludu rosyjskiego.

Zgrupowanie to miało bezwarunkową większość, a więc decydujący wpływ na możliwość prowadzenia nauczania w Instytucie.

W okresie niespełna 3 tygodni, w końcu września i początkach października 1905 r. (st. st.), miał miejsce w Instytucie zespół zdarzeń niezmiernie charakterystycznych dla tej nader ciekawej epoki. Odbijają się w nich jak w zwierciadle ówczesne gorączkowe nastroje młodzieży studenckiej w Warszawie i dezorientacja, podminowanych przez ruchy rewolucyjne, władz.

Dnia 19 września (3.X. n. st.) 1905 r. odbył się w Instytucie wiec studencki, na którym wypowiedziane zostały poglądy studentów, wskazujące na konieczność zmian w podstawowych prawach państwa carów i wysunięte zostały liczne postulaty socjalne i polityczne. Na wiecu w dużej liczbie obecni byli studenci starszych kursów, stronnicy rozpoczęcia prac, wobec czego grupa kierująca wiecem uważała za wskazane pozostawić sprawę rozpoczęcia wykładów otwartą, stawiając ją jedynie we współzależność od sytuacji politycznej.

Wyniki wiecu w postaci uchwał zostały przedstawione Dyrektorowi Instytutu. Pozwoliły one Radzie Instytutu mieć nadzieje, że uda się rozpocząć wykłady.

Jako skutek ukazało się następujące ogłoszenie Rady:

„Rada Instytutu na posiedzeniu 23 września r. b. (st. stylu), po wysłuchaniu uchwały wiecu studentów Warszawskiego Instytutu Weterynaryjnego, jaki miał miejsce 19 września, i nie uważając się za uprawnioną do tego, aby rozpatrywać poglądy polityczne studentów, zdecydowała: rozpocząć w Instytucie prace związane z nauczaniem dn. 25 września, spodziewając się, że nadana Instytutowi autonomia pomoże Radzie ustalić normalne i spokojne życie akademickie. Przewodniczący (—) prof. Sadowskij.“

25 września (8.X.) 1905 r. *) prof. Sadowskij, zebrał grupę studentów drugiego roku i rozpoczął dla nich wykład anatomii. Wykład po kwadransie został przerwany przez grupę studentów, którzy w możliwie uprzejmy, ale kategoryczny sposób oświadczyli profesorowi, że wykład odbywać się nie może, wszystkie uczelnie Imperium strajkują, a audytoria służą obecnie do uświadamiania ogółu studentów o postulatach społeczeństwa w stosunku do czynników rządzących. Sadowskij protestował, mówiąc o wolności pracy dla chcących uczyć się, musiał jednak ustąpić i wykład został zerwany.

Tak więc — nadzieje Rady nie spełniły się. Studenci przybyli w dniu 27 września (10 października) do gmachu Instytutu zebrali się na wiec. Wobec względnej nieliczności zebranych postanowiono jedynie zająć się ułożeniem programu ogólnego wiecu studenckiego Instytutu. Uchwała wiecu brzmiała (w tłumaczeniu):

„Częściowy wiec studentów W. I. W., który odbył się 27 września, zawiadamia p. p. studentów, że 30 września (13 października), w piątek, o 10 rano, w auli odbędzie się ogólny wiec studencki celem rozpatrzenia następujących zagadnień: 1) Stosunek studentów do sprawy rozpoczęcia wykładów. 2) Warunkowe promocje i system przedmiotowy. 3) Inspekcja. 4) Organizacja studenterii. 5) Zagadnienie polskie. 6) Ograniczenie procentowe i przyjmowanie kobiet do W. I. W. 7) Fakt usunięcia profesorów. 8) Powrót studentów, którzy ucierpieli za przekonania polityczne. — Uchwała tego wiecu będzie obowiązkową dla wszystkich studentów, niezależnie od liczby zebranych. Na wiecu mogą być obecni studenci innych wyższych zakładów naukowych.“

Ten ogromny porządek dzienny, który wystarczyłby w warunkach nastrojów ówczesnych do zajęcia całego szeregu dni, już samym ujęciem tematów mówił jakie elementy układały go i jakie można było przewidywać uchwały, gdyby doszło do rozpatrzenia porządku dziennego wiecu. Wysunięcie jednak na pierwsze miejsce tematu o rozpoczęciu prac, przy istnieniu dość dużej grupy pragnących je rozpocząć i tendencji do parlamentarnego przekonania opozycji a nie mechanicznego przegłosowania — nie rokowało z góry możności przedyskutowania zagadnień.

Dyrektor Instytutu wobec niemożności rozpoczęcia zapowiedzianych wykładów zwołał na dzień 27 września Radę Profesorów. Ogłoszenie w związku z tym wywieszono następujące:

„Niniejszym zawiadamia się p. p. studentów W. I. W., że wskutek nieprzybycia wystarczającej ilości członków, nie mogło się odbyć posiedzenie Pedagogicznej Rady Instytutu, zwołane na 27 września o 6 godz. wieczorem celem rozpatrzenia uchwały częściowego i stosunkowo nielicznego wiecu studentów, przedstawionej przez nich Dyrektorowi około 4 godz. po południu tego samego dn. 27 września; dlatego też zebrani członkowie Rady proszą p. p. studentów nie ogłaszać wspomnianej uchwały do tego czasu dopokąd nie będzie ona rozpatrzona przez Radę i dopokąd możliwie duża liczba studentów nie zaznajomi się z tą uchwałą i wypowiedzianą co do niej opinią Rady. 27 września 1905 r. przewodniczacy: prof. Sadowskij. Członkowie: Gajewski, Szczensnowicz; członkowie — doradcy: Justow, Rajewskij“.

Jednocześnie działać zaczęła grupa studentów, stronników wznowienia zajęć w Instytucie. 26 września odbył się wiec części studentów, w wyniku którego wywieszono na tablicy następującą deklarację studencką:

„26 b. września grupa studentów w liczbie 52, większością 43 głosów, przeciw 8, postanowiła wyrazić protest przeciw wczorajszemu postęp-

kowi, który się wyraził w niedopuszczeniu profesora do prowadzenia wykładu a studentów zebranych do słuchania i określa to jako gwałt. Wyżej wzmiankowanych 8 studentów stwierdza jedynie fakt przekroczenia obowiązującej uchwały wiecu z dn. 19 września.“

Ta sama grupa dowiedziawszy się o uchwałach wiecu 27 września, który ustalił porządek dzienny wiecu ogólnego i jego datę na 30 września, zwołała ze swej strony wiec na dzień 29 września celem rozpatrzenia „bezprawnego postępowania wiecu z 27 września“. Ogłoszenie o zwołaniu podpisała grupa studentów 6 semestru.

Wiec 29 września nie przyniósł żadnych uchwał i utonął w potoku wymowy stronników rozpoczęcia zajęć i ich przeciwników. Gdy chciano głosować uchwałę, na sali była już zbyt nikła liczba uczestników aby nadać uchwale jakąś powagę.

Również wiec 30 września, pomimo obszernego porządku dziennego, nie przesunął się przez punkt pierwszy, t.j. „stosunek studentów do sprawy rozpoczęcia wykładów.“ Wielomówność studentów Rosjan, wychowańców seminariów duchownych, a więc wyćwiczonych w retoryce, była nadzwyczajna, a przy tym temat najżywiej interesujący stronników i przeciwników, nastrój niezmiernie podniecony w związku z wiadomościami o strajku powszechnym unieruchomiającym stopniowo całe życie imperium.

Niezależnie od chęci czy niechęci słuchania wykładów październik 1905 r. nie nadawał się do spokojnej pracy naukowej. Na 7 października (20 paźd. n. st.) zapowiedziany został odczyt na temat: „Rola warstw społecznych w ruchu wolnościowym“. Na odczyt, na który przybyło 65 studentów, wprowadzone zostały osoby z poza składu studentów Instytutu i sam referent prawdopodobnie też nie był aktualnym studentem.

Grupa studentów stronników zajęć w liczbie 32 ogłosiła uchwałę protestującą przeciw wprowadzaniu osób obcych na zebrania studenckie, co samo przez się „spowoduje zamknięcie Instytutu.“

Rada Instytutu zareagowała na ten fakt ogłoszeniem następującym:

„Zawiadamia się niniejszym p. p. studentów, że na skutek obecności obcych dla Instytutu osób na zebraniu studentów w dn. 7 października, wbrew prośbie Rady i bez wiadomości komisji studenckiej zawiadującej zbieraniem wieców, Rada zadecydowała zamknąć wszystkie pomieszczenia Instytutu, w których mogłyby mieć miejsce zebrania i otwierać je dla narad studenckich tylko w tym wypadku, gdy studenci pragnący kontynuować rozpatrywanie pytania o rozpoczęciu zajęć, zagwarantują ze swej strony niedopuszczenie osób obcych na zebrania albo natychmiastowe przerwanie obrad wiecu, gdy na nim zjawią się osoby obce.“

W związku z tym ogłoszeniem Rady zebrani studenci poprosili o otwarcie pomieszczenia celem omówienia tego właśnie zawiadomienia Rady. Otwarto audytorium anatomiczne. Wiec przy obecności 134 studentów większością 70 głosów przy 5 wstrzymujących się, uchwalił aby do czasu zadecydowania ściśle akademickich zagadnień na wiece i zebrania studenckie nie były wpuszczane osoby obce, do których nie zalicza się studentów wyższych zakładów naukowych, którzy mogą korzystać z głosu doradczego.

Zebrania kontynuowane były dalej. W dniach 8 i 9 października (20. i 21.X n. stylu) rozpatrywane było tzw. „zagadnienie polskie.“

8 października studenci Polacy Warszawskiego Instytutu Weterynaryjnego przedstawili na wiec ogólno studencki następujące oświadczenie:

„Studenci Polacy Warszawskiego Instytutu Weterynaryjnego, zgodnie z dążeniem całego społeczeństwa polskiego, walczą o niezależną, dostępną dla wszystkich szkołę w ogóle, a w szczególności o polską autonomiczną Akademię Weterynaryjną w Warszawie. Dążenia społeczeństwa polskiego są skierowane w szczególności, na równi z dążeniami radykalnej części społeczeństwa rosyjskiego, przeciw reżimowi biurokratycznemu. Polacy jednakowoż muszą swą taktykę uzależnić od społeczeństwa polskiego i dlatego dążą do zamknięcia Instytutu. Wobec powyższego studenci Polacy W. I. W., stojąc na gruncie polskiej racji stanu w Instytucie, oświadczają, że wszelkie uchwały obecnego wiecu, o ile będą niezgodne z interesami społeczeństwa polskiego, nie mogą obowiązywać Polaków, jako uchwały wiecu złożonego w większości z elementu napływowego“.

9 października na wiec w Instytucie zjawili się przedstawiciele polskich stowarzyszeń studenckich i złożyli oświadczenie następujące:

„W imieniu Zarządów i Rad „Bratniej Pomocy“, „Spójni“ i „Zjednoczenia“ oświadczamy: uważając w obecnym czasie bojkot wszystkich szkół wyższych za jedynie wskazany u nas sposób walki z rządem o elementarne prawa wolności, stwierdzamy, że jakiekolwiek dążenia do otworzenia któregokolwiek z wyższych zakładów naukowych w Polsce sprzeciwiają się przyjętej przez nas taktyce i są wrogie naszym dążeniom, skierowanym do osiągnięcia wolnej szkoły narodowej.“

Po wysłuchaniu tego oświadczenia wiec obradował dalej nad zagadnieniem polskim.

W toku obrad wysunięty był cały szereg koncepcji. Wszystkie one wówczas wydawały się możliwe do przeprowadzenia. Rodzaj tych koncepcji świadczy o kierunkach myśli ówczesnej studenterii rosyjskiej w Polsce.

Koncepcjami najradykalniejszymi były projekty przeniesienia całego Instytutu Warszawskiego z jego składem osobowym rosyjskim do jednego z miast rosyjskich — Moskwy, Rostowa — nad Donem, lub Tomska, albo rozdzielenia składu studentów pomiędzy inne instytuty rosyjskie.

Koncepcjami, nie biorącymi pod uwagę możliwości opuszczenia przez Rosjan Warszawy, był projekt stworzenia równoległych katedr polskich i rosyjskich w Warszawie lub włączenia Instytutu jako wydziału do Uniwersytetu Warszawskiego.

Każda z tych koncepcji wywołała zasadnicze niekończące się dyskusje, z długimi szeregami mówców „za" i „przeciw". Obrady nad zagadnieniem polskim trwały do 14 (27) października włącznie. Na 15 (28) października zapowiedziany był strajk powszechny w Warszawie.

Na dzień ten postanowiono zwołać mityng w Instytucie.

Mityng rozpoczął się rano dn. 15 (28) października przy udziale stu kilkudziesięciu studentów i osób postronnych. Przewodniczył Polak, student 4 kursu, Maksymilian Kowalewski (późniejszy pułkownik W. P.). Został wygłoszony szereg ostrych mów przeciwrządowych, śpiewano pieśni i deklamowano utwory rewolucyjne w polskim i rosyjskim języku. W pewnej chwili na salę zgłosił się dyrektor prof. Sadowskij i poprosił o głos. Przemawiał krótko, prosząc studentów aby się rozeszli, gdyż w przeciwnym razie Instytut zostanie zamknięty, a razem z tym przestanie działać autonomia wyższego zakładu naukowego i Instytut znajdzie się pod bezpośrednim działaniem władz administracyjnych.

Przewodniczący zakomunikował dyrektorowi, że jego oświadczenie zostanie rozważone przez zebranie. Po wyjściu dyrektora i krótkiej debacie uchwalono mityngu nie przerywać, postarano się tylko aby osoby obce opuściły zabudowania Instytutu. Nastrój stał się niezmiernie podniecony, przemówienia — gwałtowniejsze. Postarano się o zdobycie prowiantu i postanowiono nie opuszczać budynków Instytutu dobrowolnie. Około godziny 6-ej budynki zostały otoczone przez wojsko i policję. Z Instytutu wypuszczano studentów po wylegitymowaniu ale nikogo nie wpuszczano.

Około 10 wieczorem przyszła wiadomość na salę, że Instytut został rozkazem generał-gubernatora warszawskiego zamknięty i że za chwilę na salę wkroczy wojsko i usunie studentów.

Zebranie uporządkowało się, na katedrę wstąpił nowy mówca i rozpoczął przemówienie.

Po pewnym czasie na salę, na czele kompanii warszawskiej piechoty fortecznej, wkroczył oficer, żołnierze rozstawili się z tyłu i boków amfiteatru z bronią u nogi. Oficer oświadczył: „Panowie jesteście aresztowani z rozkazu władzy. Proszę opuścić salę." Nikt z zebranych się nie ruszył. Oficer dał znak podoficerowi. Dwóch żołnierzy podeszło do pierwszego z boku studenta, gdy dotknęli jego ramienia student wstał i wyszedł z żołnierzami. Przed budynkiem tworzono drobne grupki, które wyprowadzano na ulicę przed gmach główny, gdzie stał kordon żołnierzy i policji. Padał deszcz i błoto pokrywało wypukłą szosę grochowską.

Po zgrupowaniu wszystkich uczestników wiecu na ulicy zwarto kordon i poprowadzono aresztowanych szosą, ulicą Targową, mostem Kierbedzia, Nowym Zjazdem na ul. Podwale do tzw. „zamkowego cyrkułu" policyjnego. Po poddaniu studentów szczegółowej rewizji osobistej, każdy z nich podległ tzw. „wodworeniu", t.j. odprowadzeniu do miejsca zamieszkania przez policję i wojsko, stwierdzeniu na miejscu jego tożsamości i faktycznego zamieszkania u miejscowego stróża i — zwolnieniu.

Tak skończył się ostatni mityng w Instytucie Weterynaryjnym Warszawskim w 1905 roku.

Od tej chwili Instytut miał być zamknięty przez długi okres trwający w ciągu 1905-go i przez cały 1906 rok. W tym czasie nad Cesarstwem i Polską szła burza rewolucyjna. 17 (30 października) 1905 r. ukazał się manifest cesarski, obiecujący swobody obywatelskie i zwołanie „Dumy". Warszawa manifestowała swoje uczucia wielkim pochodem narodowym a w kilka dni później okryła się żałobą po masakrze listopadowej na placu Grzybowskim dokonanej przez wojsko i policję carską. W szeregu miast Cesarstwa wybuchły bunty wśród żołnierzy; powstał Kronsztadt i Sewastopol. W grudniu 1905 r. rozgorzały krwawe walki powstańcze w Moskwie z trudem opanowane przez rząd.

Zwołana Duma, latem 1906 r. została rozpędzona.

Warszawski Instytut Weterynaryjny, narówni z innymi wyższymi szkołami był bezczynny. Studenci rozjechali się do domów; Polacy licznie wyjechali do Akademii Weterynaryjnej we Lwowie, gdzie doznali serdecznego przyjęcia, szczególnie ze strony prof. Stanisława Królikowskiego. Liczna grupa Polaków wyjechała do Dorpatu, najmniejsza do Charkowa. W obu tych instytutach rosyjskich młodzież polska znalazła przychylne przyjęcie i b. dobre warunki nauki. Uczelnie te w 1906 roku prawie całkowicie powróciły do normalnych warunków pracy.

W opustoszałych budynkach Instytutu Warszawskiego pozostał personel nauczający a w tej liczbie i dyrektor prof. Sadowskij.

30 lipca 1906 roku po południu do Instytutu weszła grupa około 10 osób, młodych ludzi; unieruchomili oni stróża przy bramie, przeszli do gmachu głównego i oddali szereg strzałów rewolwerowych do dyrektora Sadowskiego, który do nich wyszedł. Strzały chybiły, zamachowcy wycofali się ostrzeliwując się, przy czym ranili jednego ze służących Instytutu. Zamach ten unicestwił próby otworzenia Instytutu jesienią 1906 r.

Po nowym 1907 roku władze ponownie zadecydowały otworzenie Instytutu. Wykłady rozpoczęto 23 stycznia (5 lutego).

Z liczby 160 studentów, którzy zapisani byli na 1.I.1907 r. opuściło Instytut na własną prośbę 160, nowych przyjęto 96. Wśród studentów było 69 prawosławnych, 13 katolików, po 1 luteraninie i wyzn. ormiano-gregoriańskiego i 11 żydów. Tak więc Instytut całkowicie utracił

swych dotychczasowych słuchaczy a pośród nowych miał zaledwie 13 „katolików.“

W początkach marca 1907 r. dyrektor Sadowskij złamany na duchu uzyskał dymisję i opuścił Instytut i Warszawę. O przeniesienie zabiegał już od chwili gdy dokładnie zorientował się w sytuacji szkolnictwa na terenie Kongresówki. Rząd jednak nie zgodził się na przeniesienie i ledwie po długim zwlekaniu udzielił mu wreszcie dymisji. Na odjezdnym Sadowskij wypowiedział następujące słowa do jednego z Rosjan swych przyjaciół: ...„myślę że tu nie miejsce dla szkoły rosyjskiej a przeto i dla instytutu weterynaryjnego“... Szlachetnemu człowiekowi na 30-letni jubileusz jego pracy w 1910 r. Warszawskie Towarzystwo Weterynarskie ofiarowało członkostwo honorowe.

Wyjazd ten oszczędził prof. Sadowskiemu jeszcze jednego przeżycia. Wkrótce po jego odjeździe dn. 3 maja 1907 r. (st. st.) grupa studentów stojących przed Instytutem na przystanku „Kamionek“ kolejki Jabłonno - Wawerskiej, która była jedynym ówczesnym środkiem komunikacji łączącym dość oddalony Instytut z ośrodkiem Warszawy — została ostrzelana. Zostało rannych trzech studentów: Linsenman, Hantower i Iwanow — dwaj pierwsi — warszawianie. Akcja bojkotowa była bezwzględna. Zamach ten zrobił piorunujące wrażenie na personelu nauczającym i studentach.

Rada Instytutu zebrana tego samego dnia powzięła następującą uchwałę: „Omówiwszy straszny wypadek napadu na studentów i biorąc pod uwagę, że napad ten stoi w niewątpliwym związku z wznowieniem nauczania w Instytucie, Rada nie dysponując żadnymi środkami w celu ochrony w przyszłości pragnących się uczyć słuchaczy Instytutu przed tego rodzaju krwawymi rozprawami, postanowiła: prosić p. Kuratora Okręgu Naukowego o wystąpienie do Ministra Oświaty o czasowe wstrzymanie pracy nauczania w Instytucie do chwili wyjaśnienia dalszych losów Instytutu i uzyskania gwarancji co do bezpieczeństwa słuchaczy Instytutu.“

Od 3 maja 1907 r. Instytut był zamknięty do 27 września, po czym otworzono go ponownie, aby już 1 grudnia rozpuścić studentów na zimowe ferie.

W październiku kierownictwo Instytutu objął profesor Instytutu Kazańskiego Iwan Lange.

W 1908 r. na własną prośbę zwolniony został prywatny docent Marcjan Żurawski.

W 1908 r. prowadzony był tylko 1 i 2 kurs wobec braku studentów na 3 i 4 kursie.

13 października 1908 r. (st. st.) miał miejsce ponowny przejaw działalności egzekutywy bojkotowej. O 5 godz. po południu, gdy studenci powracali z wykładów do dwóch z nich, o nazwiskach Madiudia i Drobnik, oddano szereg strzałów, z których trzy dosięgły Madiudię. Sprawca strzałów, tak jak i za pierwszym razem, nie został ujęty.

Dyrektor ponownie zwrócił się do Kuratora Okręgu Naukowego o spowodowanie zarządzeń o ochronie życia studentów. Studenci wystąpili do Rady Instytutu z przedstawieniem, że „w warunkach gdy życiu każdego studenta grozi niebezpieczeństwo, zmuszeni są czasowo przestać uczęszczać do Instytutu i proszą Radę o wystąpienie do p. Ministra Oświaty o przeniesienie ich do innych instytutów.“

Tym razem jednak Rada Instytutu, która zebrała się na drugi dzień po wypadku, nie poddała się nastrojom jakie ogarnęły studentów. Czuła za sobą oparcie w narastającej sile reakcji rządowej.

Sprawozdanie mówi, że „Rada jednogłośnie zdecydowała wskazać studentom, że p. Dyrektor i Rada w swoim czasie prosili właściwą władzę o przedsięwzięcie środków do ochrony życia studentów i prośba ta już jest spełniona, co widoczne jest z ostatniego rozporządzenia p. Naczelnika Kraju, dotyczącego wszystkich wyższych zakładów naukowych m. Warszawy, opublikowanego w ostatnim numerze (14 października) „Warszawskiego Dniewnika“. Wobec powyższego Rada nie znajduje obecnie jakichkolwiek podstaw do choćby czasowej przerwy w pracach Instytutu i proponuje p. p. studentom uczęszczać na wykłady równie spokojnie jak dotąd.“

Strzały w 1908 r. były ostatnim wydatnym przejawem akcji bojkotowej. Reakcyjne siły Imperium carów wracały co raz pełniej do głosu, porobione w momentach grozy rewolucyjnej ustępstwa — likwidowano z całą bezwzględnością.

W 1908 r. Ministerstwo Oświaty nakazało zlikwidować „istniejące dotychczas w uniwersytetach i innych wyższych zakładach naukowych instytucje przedstawicielstw studenckich“, powstałych w dobie rewolucyjnej. Okólnik ministerialny wyraził zdziwienie, że instytucja ta, w postaci starostów wydziałowych, przedstawicieli wydziałowych tworzących w niektórych zakładach Rady Przedstawicieli, została nawet przez zwierzchność uczelnianą zalegalizowana. Działalność powyższych organizacji studenckich uznana została za niedopuszczalną.

W tymże roku wydane zostały surowe prawidła obowiązujące studentów Instytutu, zabraniały one wszelkich zebrań bez pozwolenia dyrektora, nakazywały meldowanie się u pomocnika dyrektora przy każdym wyjeździe z miasta, podawanie ścisłych danych o miejscu zamieszkania i o zmianie kwatery, nie później jak w jeden dzień po dokonaniu zmiany, posiadanie świadectw na prawo zamieszkania, zwracanych w razie wyjazdu, noszenie w instytucie i poza nim — uniformu.

Duszą tych zarządzeń był nielubiany tak przez studentów jak i przez towarzyszy z Rady Instytutu pomocnik dyrektora Paweł Zacharow, który prowadził nadzór nad zachowaniem się studentów i con amore spełniał obowiązki policyjno-inspektorskie.

Na 1.I.1909 r. było 180 studentów, a w tym 128 prawosławnych, 34 katolików, 13 żydów, 4 luteranów i 1 wyzn. ormiano-gregoriańskiego.

W 1909 r. Minister Oświaty podał do wiadomości Radom Uniwersytetów i wyższych zakładów naukowych, wyjaśnienie Rządzącego Senatu, że prawidła czasowe z dn. 27.VIII.1905 r. o zarządzaniu wyższymi zakładami naukowymi są błędnie i zbyt szeroko interpretowane przez Rady w kierunku „rzekomo nadanej (darowannoj) im autonomii" albo „pełnej niezależności w sprawach nadzoru nad tokiem życia naukowego w uniwersytetach" „poza wszelką zależnością od Ministra Oświaty". Carat likwidował swobody akademickie i skierowywał życie szkół rosyjskich w dawne biurokratyczne koryto.

Instytut Warszawski — obca instytucja na terytorium Polski powracał do swych przedrewolucyjnych tradycji. Ze zgnieceniem ruchów rewolucyjnych osłabł również polski nacisk bojkotowy. Liczba Polaków - studentów nie osiągnęła wprawdzie dawnego stosunku do ogólnej liczby studentów, jednakowoż absolutnie — wzrosła. W 1909 roku na 324 studentów było 62 „katolików".

Instytut Warszawski, w swej postaci niepolskiej przetrwał do sierpnia 1915 roku, gdy pierwsza wojna światowa usunęła go z ziemi polskiej.

---

*) Daty podawane są według starego stylu (13 dni opóźnienia w stosunku do nowego stylu), tak jak były znaczone wszyskie urzędowe dokumenty.

ŹRÓDŁA

1. KOZIOROWSKI F. — Istoriczeskij otczot po Warszawskomu Wietierinarnomu Institutu i priedszestwowawszym onomu wietierinarno - uczebnym zawiedieniam w Warszawie za piatidiesiatiletnij pieriod ich suszczestwowania. Warszawa 1890.
2. Otczot o sostojanii i diejatielnosti Warszawskago Wietierinarnago Instituta za 1890 god. Warszawa 1893.
3. BAŁŁ N. — Ditto za 1903 r. Warszawa 1904.
— Ditto za 1907 r. Warszawa 1908.
— Ditto za 1908 r. Warszawa 1909.
4. AWTOKRATOW D. — Ditto z 1909 r. Warszawa 1910.
5. JEWSIEJENKO S. S. — I. M. Sadowskij w Warszawie w pieriod jego priebywania dirielktorom Warszawskago Wietierinarnago Instituta. Sbornik rabot w pamiat' prof. I. M. Sadowskago. S. Petersburg 1913.
6. KOŁOMIJCEW W. I. — Iz żizni Warszawskago Wietierinarnago Instituta wpieriod oswoboditielnago dwiżenia (1905 r.) Tamże.
7. SAWWAITOW N. P. — Ob odnom zagadocznom słuczaje iz żizni I. M. Sadowskago w Warszawie. Tamże.
8. Pamiętniki Polskiego Towarzystwa Lekarzy Weterynaryjnych 1909—1930. Warszawa.
9. Okólnik Kuratora Warsz. Okręgu Naukowego z dnia 12 sierpnia (st. st.) 1908 roku za Nr 17140.
10. Okólnik Min. Oświaty z dnia 31 stycznia (st. st.) 1909 r. za Nr 2312.

DZIAŁ URZĘDOWY

WYKAZ

stanu Państwowych Lecznic dla Zwierząt, oraz przyjętych w nich pacjentów za czas od 1.IV do 30.IV 1949 r.

L. p.	Województwo	Zakłady lecznicze				Uwagi
		lecznica	przychodnia	punkty	kwiecień	
1	Białostockie	10	—	—	3.405	
2	Gdańskie	11	3	—	8.919	
3	Kieleckie	3	—	—	1.005	
4	Krakowskie	11	21	—	2.626	
5	Lubelskie	17	3	1	5.986	
6	Łódzkie	8	13	2	6.680	
7	Olsztyńskie	12	—	—	1.498	
8	Pomorskie	10	1	—	1.595	
9	Poznańskie	35	5	3	44.820	
10	Rzeszowskie	12	2	—	3.064	
11	Szczecińskie	24	11	—	8.399	
12	Śl. Dąbrowskie	17	1	5	8.102	
13	Warszawskie	13	2	—	2.520	
14	Wrocławskie	40	—	—	19.150	
15	m. Łódź	1	1	—	892	
	Razem	224	63	11	118.661	

PISMO OKÓLNE

z dnia 22 kwietnia 1949 r. (Nr W.Z.III-8/30)

w sprawie produkcji biopreparatów.

Odwołuje się zawiadomienie Ministerstwa z dnia 16.IV. b.r. Nr W.Z 8-30 w sprawie wstrzymania produkcji zjadliwych kultur różycowych w Zakładach w Drwalewie i na podstawie protokółu z dnia 19.IV b. r., w następstwie którego została wstrzymana przez Dyrektora P. I. W. produkcja kultur Prof. Stauba — z dniem 21 kwietnia 1949 r. wznawia się produkcję kultur zjadliwych w Drwalewie.

Dyrektor Deparamentu:
w z W. Bida

PISMO OKÓLNE

z dnia 1 kwietnia 1949 r. (Nr W. Z. III-8/18)

w sprawie wprowadzenia do obrotu surowicy wysokowartościowej przeciw różycy.

Ministerstwo komunikuje, że wkrótce zostanie wprowadzona do obrotu surowica wysokowartościowa przeciw różycy o mianie 200 jednostek dla celów leczniczych, którą produkują narazie Zakłady Oddziału P. I. W. w Gorzowie Wielkopolskim.

Cena za jeden litr takiej surowicy została ustalona decyzją Ob. Ministra z dnia 19.III. 1949 r. Nr W. Z. III-8/18 na 10.000.— złotych.

Surowicę tę należy zamawiać bezpośrednio w Zakładzie.

Dyrektor Departamentu:
Dr St. Krauss.

PISMO OKÓLNE

z dnia 2 kwietnia 19449 r. (Nr W. Z. III-2/24).

w sprawie powtórnego, masowego ochronnego szczepienia świń przeciw różycy.

Z uwagi na zasadnicze znaczenie ekonomiczne rozwoju hodowli świń w kraju i konieczność zabezpieczenia jak największej ilości świń przed różycą, Ministerstwo uważa za konieczne przeprowadzenie powtórnych masowych, ochronnych szczepień świń przeciw różycy, a to z uwagi, że okres nabycia odporności po szczepieniach, bez względu na metodę szczepienia, wynosi 3 do 4 miesięcy.

W związku z tym zarządzam, aby personel upoważniony do szczepienia już obecnie rozpoczął jak najszerszą propagandę uświadamiającą o konieczności powtórnych szczepień drogą pogadanek, odczytów, w miejscowej prasie i radio. wciągając do propagandy Rady Powiatowe, Związek Samopomocy Chłopskiej, organizacje społeczno-polityczne, gospodarcze i młodzieżowe.

Powtórne szczepienia należy rozpocząć po upływie 4 miesięcy od szczepień wiosennych z zastosowaniem tej samej metody szczepienia.

Wszystkie zainteresowane władze i instytucje winny ściśle współdziałać i udzielać w tym zakresie jak najdalej idącej pomocy.

Minister:
wz. St. Tkaczow

PISMO OKÓLNE

z dnia 2 kwietnia 1949 r. (Nr W. Z. III-2/25)

w sprawie zgłaszania chorób świń.

Ministerstwo prosi Obywatela Wojewodę o wydanie zarządzenia w formie plakatów, przypominającego ludności na terenie województwa o obowiązku zgłaszania o każdym wypadku zachorowania świń na różycę i pomór świń zgodnie z art. 20 ustawy o zwalczaniu zaraźliwych chorób zwierzęcych. W obwieszczeniu tym Ministerstwo prosi o podanie sposobu i miejsca zgłoszenia tj. że chorobę należy zgłaszać ustnie sołtysowi gromady względnie pisemnie, telefonicznie lub telegraficznie do Zarządu Gminy, najbliższego posterunku M. O. lub bezpośrednio do Starostwa w ciągu 24 godzin od chwili wystąpienia objawów chorobowych, wzbudzających podejrzenie jednej z tych chorób zaraźliwych.

Szerokie rozplaktowanie takiego ogłoszenia już obecnie jest konieczne z uwagi na złośliwą szeptaną pro-

pagndę, która sporadyczne wypadki zachorowań świń wyolbrzymia do masowych zachorowań, co w konsekwencji podrywa zaufanie do masowych szczepień i w następstwie szkodzi akcji „H".

Ministerstwo prosi również Obywatela Wojewodę o spowodowanie śledzenia za źródłami tej szeptanej propagandy i pociąganie winnych do surowej odpowiedzialności.

Koszty plakatów w takiej ilości, aby w kilku egzemplarzach dotarły do każdej miejscowości, Ministerstwo prosi pokryć z dz. II § 22.

Minister:
wz. **St. Tkaczow**

USTAWA

z dnia 1 lipca 1949 r. (Dz. U. R. P. Nr 41 poz. 297)

o zakładach leczniczych dla zwierząt.

Dział I.

Zakłady lecznicze dla zwierząt.

Art. 1. Przez zakład leczniczy dla zwierząt należy rozumieć zakład, w którym przeprowadza się leczenie zwierząt oraz wszelkie zabiegi lekarsko-weterynaryjne, jak również obserwację i pielęgnację zwierząt.

Art. 2. 1. Zakłady lecznicze dla zwierząt dzielą się na:

1) lecznicze dla zwierząt, potrzebujących stałego pomieszczenia w celu leczenia i pielęgnowania lub obserwacji lekarsko - weterynaryjnej;

2) przychodnie dla zwierząt, doprowadzanych dla zbadania lub zabiegu lekarsko - weterynaryjnego.

2. Lecznice i przychodnie dla zwierząt mogą być prowadzone przez Państwo, związki, stowarzyszenia, spółdzielnie lub osoby prywatne.

3. Lecznice i przychodnie dla zwierząt nazywane są w dalszym ciągu: państwowymi — gdy są prowadzone przez Państwo, społecznymi — gdy są prowadzone przez wymienione w ust. 2 związki, stowarzyszenia i spółdzielnie, prywatnymi — gdy są prowadzone przez osoby prywatne.

Dział II.

Państwowe lecznice dla zwierząt.

Art. 3. 1. Państwowe lecznice dla zwierząt tworzy się w ramach administracji państwowej.

2. Zasady organizacji i zakres działania państwowych lecznic dla zwierząt określi zarządzenie Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych.

Art. 4. 1. Państwowe lecznice dla zwierząt przyjmują na leczenie i pielęgnowanie lub obserwację zwierzęta, które wymagają leczenia klinicznego, jeżeli względy sanitarno - weterynaryjne pozwalają na ich przyjęcie.

2. Doprowadzone do państwowej lecznicy zwierzęta chore lub podejrzane o zaraźliwą chorobę należy izolować na miejscu, zawiadamiając powiatowego lekarza weterynaryjnego.

Art. 5. 1. W państwowej lecznicy dla zwierząt dostarcza się choremu zwierzęciu za opłatą wszelkiej pomocy lekarsko - weterynaryjnej, potrzebnej opieki, leków, wyżywienia i pomieszczenia. Ryzyko prawidłowych zabiegów w państwowej lecznicy dla zwierząt ponosi właściciel zwierzęcia.

2. Państwowa lecznica dla zwierząt może jednak uzależnić przyjęcie chorego zwierzęcia od dostarczenia paszy na wyżywienie.

Art. 6. Przyjęcie zwierzęcia chorego do państwowej lecznicy dla zwierząt może być uzależnione od ubezpieczenia go w zakładzie ubezpieczeń. Zwierzę, przyjęte do lecznicy, może być też ubezpieczone przez kierownictwo tej lecznicy na koszt właściciela zwierzęcia.

Art. 7. Przepisy o opłatach, pobieranych w państwowej lecznicy dla zwierząt, wyda w drodze rozporządzenia Minister Rolnictwa i Reform Rolnych w porozumieniu z Ministrem Skarbu.

Artk. 8. 1. Wydanie zwierzęcia, pozostawionego na leczeniu, można uzależnić od opłacenia kosztów leczenia, wyżywienia i ubezpieczenia (art. 5 — 7).

2. Jeżeli zwierzę oddane zostało do państwowej lecznicy nie przez właściciela, lecz przez inną osobę, a osoba ta działała we własnym imieniu, odpowiedzialna jest ona za uiszczenie opłaty solidarnie z właścicielem.

Art. 9. 1. Zaległe należności z tytułu kosztów leczenia, wyżywienia i ubezpieczenia ściąga się w drodze egzekucji administracyjnej świadczeń pieniężnych.

2. Wykaz zaległości, wydany przez państwową lecznicę dla zwierząt, stanowi tytuł egzekucyjny.

Art. 10. 1. W razie padnięcia zwierzęcia w państwowej lecznicy, kierownictwo lecznicy zawiadamia o tym właściciela zwierzęcia, a padłe zwierzę przekazuje do zakładu utylizacyjnego lub na grzebowisko.

2. Sekcji padłych zwierząt dokonać można na terenie lecznicy tylko w tym przypadku, jeżeli lecznica posiada odpowiednie ku temu warunki.

Art. 11. 1. Stosunek pracy pracowników państwowych lecznic dla zwierząt opiera się na ustawie o państwowej służbie cywilnej bądź na umowie.

2. Przepisy o wynagrodzeniu lekarzy oraz pomocniczego personelu fachowego państwowych lecznic dla zwierząt wyda w drodze rozporządzenia Minister Rolnictwa i Reform Rolnych w porozumieniu z Ministrami: Pracy i Opieki Społecznej oraz Skarbu.

Art. 12. Kierownikami państwowych lecznic dla zwierząt mogą być tylko lekarze weterynaryjni, posiadający prawo praktyki lekarsko-weterynaryjnej w Rzeczypospolitej Polskiej i co najmniej dwa lata praktyki lekarsko-weterynaryjnej, w tym pół roku w państwowej lecznicy dla zwierząt.

Dział III.

Społeczne i prywatne lecznice dla zwierząt.

Art. 13. 1. Otwarcie społecznej lub prywatnej lecznicy dla zwierząt wymaga uprzedniego zezwolenia. Zezwolenia tego udziela wojewoda według swobodnego uznania, zatwierdzając jednocześnie regulamin i plan urządzenia lecznicy.

2. Minister Rolnictwa i Reform Rolnych ustali wzory regulaminów społecznej i prywatnej lecznicy dla zwierząt.

Art. 14. 1. Społeczna lub prywatna lecznica dla zwierząt ma stałego kierownika, który odpowiada za jej działalność. Kierownik winien posiadać kwalifikacje, określone w art. 12.

2. O wyznaczeniu bądź zmianie kierownika lecznicy dla zwierząt właściciel lecznicy obwiązany jest zawiadomić w ciągu ośmiu dni właściwą władzę (art. 22 ust. 2).

Art. 15. 1. Budynki i urządzenia lecznicze społecznej i prywatnej lecznicy dla zwierząt powinny odpowiadać warunkom sanitarno-weterynaryjnym i współczesnym wymaganiom lecznictwa.

2. Społeczna i prywatna lecznica dla zwierząt powinna posiadać pomieszczenie izolacyjne dla zwierząt zakaźnie chorych.

Art. 16. O zamiarze zamknięcia społecznej lub prywatnej lecznicy dla zwierząt kierownik powinien zawiadomić pisemnie właściwą władzę (art. 22 ust. 2) co najmniej na miesiąc przed dniem zamknięcia lecznicy.

Art. 17. Wojewoda może zarządzić zamknięcie społecznej lub prywatnej lecznicy dla zwierząt, jeżeli stwierdzi istotne naruszenie obowiązujących przepisów prawnych lub postanowień regulaminu, albo jeżeli wskutek nienależytego prowadzenia lecznicy chore zwierzęta ponoszą szkodę na zdrowiu.

Art. 18. Minister Rolnictwa i Reform Rolnych określa w drodze rozporządzenia zasady ustalania opłat, pobieranych w społecznych i prywatnych lecznicach dla zwierząt i wyda przepisy o urządzeniu i prowadzeniu tych lecznic.

Dział IV.

Przychodnie dla zwierząt.

Art. 19. 1. Pomoc lekarsko-weterynaryjna, udzielana w przychodniach dla zwierząt, obejmuje zbadanie, ordynację, leczenie, zabiegi operacyjne, opatrunki oraz inne zabiegi rozpoznawcze i lecznicze.

2. Przepisy art. 3 ust. 2, art. 5, 7, 8 ust. 2, art. 9, 10 i 11 stosuje się odpowiednio do państwowych przychodni. Do innych przychodni stosuje się odpowiednio przepisy art. 13, 14, 16 i 18.

3. Dokonanie operacji na zwierzęciu w państwowej przychodni dla zwierząt może być uzależnione od ubezpieczenia go w zakładzie ubezpieczeń.

Art. 20. Kierownikiem przychodni może być tylko lekarz weterynarii mający prawo praktyki w Rzeczypospolitej Polskiej i co najmniej jednoroczną praktykę lekarsko-weerynaryjną.

Art. 21. Kierownictwo przychodni społecznej i prywatnej, której działalność właściwa władza (art. 22 ust. 2) uzna za wadliwą, obowiązane jest usunąć wytknięte usterki. W razie nie zastosowania się do wezwania właściwa władza może zarządzić zamknięcie przychodni.

Dział V.

Nadzór i kontrola zakładów leczniczych dla zwierząt.

Art. 22. 1. Zwierzchni nadzór nad wszystkimi zakładami leczniczymi dla zwierząt należy do Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych.

2. Nadzór bezpośredni i kontrolę nad wykonywaniem przepisów niniejszej ustawy sprawują:

1) Wojewoda — w odniesieniu do lecznic społecznych i prywatnych;

2) starosta — w odniesieniu do przychodni społecznych i prywatnych.

3. Nadzór bezpośredni nad państwowymi lecznicami i przychodniami dla zwierząt sprawują władze administracji ogólnej, wyznaczone w drodze zarządzenia przez Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych w porozumieniu z Ministrem Administracji Publicznej.

Dział VI.

Przepisy karne.

Art. 23. 1. Kto wbrew obowiązkowi, przewidzianemu w art. 13 i 19, otwiera bez zezwolenia wojewody lecznicę lub przychodnię dla zwierząt — podlega karze grzywny do 150.000 zł.

2. Tej samej karze ulega, kto wbrew zarządzeniu, wydanemu na podstawie art. 17 i 21, prowadzi nadal lecznicę lub przychodnię dla zwierząt.

3. Kto, będąc kierownikiem, wbrew obowiązkowi, przewidzianemu w art. 16 i 19 ust. 2, nie powiadamia właściwej władzy (art. 22 ust. 2) o zamiarze zamknięcia lecznicy lub przychodni dla zwierząt — podlega karze grzywny do 50.000 zł.

4. Do orzekania powołane są powiatowe władze administracji ogólnej.

Dział VII.

Przepisy przejściowe i końcowe.

Art. 24. 1. Właściciele lub zarządzający społecznych i prywatnych lecznic i przychodni dla zwierząt, istniejących w dniu wejścia w życie niniejszej ustawy, powinni przedłożyć właściwym władzom regulamin i plan urządzenia do zatwierdzenia.

2. Obowiązek powyższy pod rygorem zamknięcia zakładu powinien być wykonany w ciągu roku od dnia wejścia w życie ustawy.

Art 25. Minister Rolnictwa i Reform Rolnych w okresie pięciu lat od wejścia w życie niniejszej ustawy może zwalniać kandydatów na stanowiska kierowników zakładów leczniczych dla zwierząt od obowiązku wykazania się półroczną praktyną w państwowej lecznicy dla zwierząt (art. 12 i 14 ust. 1), jeżeli kandydaci posiadają przynajmniej pięć lat praktyki lekarsko-weterynaryjnej.

Art. 26. Przepisów niniejszej ustawy nie stosuje się do klinik i innych zakładów leczniczych dla zwierząt, prowadzonych przez szkoły wyższe.

Art. 27. Wykonanie niniejszej ustawy porucza się Ministrowi Rolnictwa i Reform Rolnych.

Art. 28. Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Prezydent Rzeczypospolitej: **B. Bierut**
Prezes Rady Ministrów: **J. Cyrankiewicz**
Minister Rolnictwa i Rerorm Rolnych: **J. Dąb-Kocioł**

STATUT

z dnia 30 grudnia 1949 r. (Nr. W. L. I—5/11)

w sprawie godzin przyjęć, czasu pracy i opłat za leczenia zwierząt chorych w państwowych zakładach leczniczych dla zwierząt i w terenie obsługi takich zakładów.

I. POSTANOWIENIA OGÓLNE.

Godziny przyjęć, czasu pracy i wyjazdów w teren obsługi.

§ 1. (1) Państwowa lecznica lub przychodnia dla zwierząt czynna jest codziennie, z wyjątkiem niedziel i świąt, w czasie od godziny 8-ej do 14-ej.

(2) W lecznicy dla zwierząt, w której zatrudnionych jest kilku lekarzy weterynaryjnych, kierownik lecznicy wyznaczy kolejne stałe dyżury lekarsko-weterynaryjne, poza godzinami ustalonymi w ustępie 1-ym w dni powszednie, jak również w niedzielę i święta.

(3) Wyjazdy w teren obsługi, z wyjątkiem wypadków nagłych i specjalnych, mogą być dokonywane tylko poza godzinami przyjęć, ustalonymi w ustępie 1-ym.

(4) W lecznicach, w których zatrudnionych jest kilku lekarzy weterynaryjnych, wyjazdy w teren obsługi mogą być dokonywane również w godzinach przyjęć, o ile nie jest to połączone z uszczerbkiem dla normalnego toku pracy i przyjęć pacjentów w lecznicy, a wypadek w terenie obsługi jest nagły lub specjalny.

§ 2. W wypadkach nagłych i specjalnych przyjmowane będą zwierzęta chore poza ustalonymi w § 1 ust. 1 godzinami przyjęć w lecznicy lub przychodni dla zwierząt, jak również w niedzielę i święta, o ile ordynujący lekarz weterynaryjny nie jest zatrudniony w terenie.

§ 3. W obrębie państwowej lecznicy lub przychodni dla zwierząt nie wolno przyjmować pacjentów prywatnych w ramach własnej wolnej praktyki ordynującego lekarza weterynaryjnego.

Opłaty.

§ ć. (1) Wysokość opłat za czynności lekarsko-weterynaryjne w państwowej lecznicy lub przychodni weterynaryjnej dla zwierząt albo w terenie jej obsługi, jak również koszty dozoru i opieki nad zwierzęciem pozostawionym w lecznicy celem leczenia lub obserwacji oraz koszty paszy i ściółki dla wyżywienia takich zwierząt, o ile nie dostarczy ich właściciel chorego lub podejrzanego zwierzęcia, oblicza się zgodnie z niżej podaną taryfą opłat.

(2) Taryfa opłat za czynności lekarsko-weterynaryjne w państwowej lecznicy lub przychodni dla zwierząt oraz w jej terenie obsługi, obowiązuje w normalnych godzinach przyjęć tj. w dni powszednie od godziny 8-ej do 14-ej (§ 1 ust. 1).

§ 5. Za czynności lekarsko-weterynaryjne wykonane w państwowej lecznicy lub przychodni dla zwierząt oraz w jej terenie obsługi, poza godzinami ustalonymi w § 1 ust. 1, jak również w niedzielę i święta, stosuje się taryfę o 50% wyższą od taryfy ustalonej dla godzin przyjęć w dni powszednie.

§ 6. Do opłat za czynności lekarsko-weterynaryjne dokonane w państwowej lecznicy lub przychodni dla zwierząt dolicza się oddzielnie koszty rzeczywiście zużytych w każdym przypadku własnych środków leczniczych zakładu, a w szczególności koszty: leków, surowic i szczepionek, środków rozpoznawczych, opatrunkowych itp., — w/g stawek ustalonych w cenniku tego rodzaju środków dostarczanych właścicielowi zwierzęcia chorego przez państwową lecznicę lub przychodnię dla zwierząt.

§ 7. Przy wyjeździe dla leczenia zwierzęcia chorego w terenie obsługi, na miejscu w zagrodzie posiadacza takiego zwierzęcia do opłat za czynności lekarsko-weterynaryjne ustalonych w taryfie opłat, — dolicza się przy przejazdach kolejami — zwrot kosztów przejazdu II klasą, w razie zaś przejazdu zakładowym środkiem lokomocji — zwrot kosztów przejazdu w/g taryfy obowiązującej w tym względzie w powiecie.

§ 8. Opłaty za wykonywane czynności lekarsko-weterynaryjne określone w poszczególnych pozycjach taryfy opłat ustaloną ilością punktów, należy we wszystkich państwowych lecznicach i przychodniach dla zwierząt — obliczać przy zastosowaniu mnożnika 40-krotnego.

§ 9.

II. TARYFA OPŁAT

A. Za zabiegi lekarsko-weterynaryjne.

Lp.	Rodzaj zabiegu lub czynności	punktów
1.	Badanie kliniczne zwierzęcia w zakładzie i przepisanie leczenia (bez nadania per rectum)	6
2.	Jak pozycja 1 lecz z eksploracją rektalną	10
3.	Zastrzyk podskórny lub domięśniowy (u wszystkich zwierząt z wyjątkiem drobiu) do 10 sztuk	1
4.	Jak pozycja 3-a lecz u większej ilości sztuk jak 10	0,75
5.	Jak pozycja 3-a, lecz u większej ilości sztuk jak 20	0,50
6.	Zastrzyk podskórny lub domięśniowy u drobiu do 20 sztuk	1
7.	Jak pozycja 6-a, lecz u większej ilości sztuk jak 20	0,25
8.	Zastrzyk dożylny lub dotchawicowy . .	2
9.	Zastrzyk dożylny lub dotchawicowy u większej ilości jak 10 sztuk . . .	1,5
10.	Zastrzyk intraabdonimalny u świń . .	3
11.	Wlewania dowymieniowe	3
12.	„ maciczne lub dożylne . . .	5
13.	„ doodbytnicowe	5
14.	„ „ przy zastosowaniu tamponatora jelitowego .	5
15.	Upust krwi	5

Lp.	Rodzaj zabiegu lub czynności	punktów
16.	Upust krwi w celu pobrania prób do badania do 10 sztuk . . .	3
17.	„ „ w celu pobrania prób do badania 10—20 sztuk . . .	2
18.	„ „ w celu pobrania prób do badania ponad 20 sztuk . .	1,5
19.	Przecięcie ropnia lub krwiaka . . .	5
20.	Nałożenie szwu chirurgicznego . . .	3—30
21.	„ „ pochwowego w/g Flessa	10—15
22.	Opatrunek zwykły	2
23.	„ gipsowy lub usztywniający .	4—10
24.	„ kopytowy	8—10
25.	Tenotomia	20—30
26.	Neurektomia	20—30
27.	Przyżegnanie	10—30
28.	Punkcja zwacza u dużych przeżuwaczy .	5
29.	„ żwacza u małych przeżuwaczy .	4
30.	„ klatki piersiowej (thorakocen-	20
	teza)	20
31.	„ abdominalna (paracenteza) u psa	15—20
32.	„ jelita ślepego	20
33.	„ jelit grubych z odbytnicy . .	25
34.	„ pęcherza moczowego . . .	25
35.	„ lumbalna	15
36.	Gastrotomia u psa	40
37.	Rumenotomia u dużych przeżuwaczy .	60
38.	Rumenotomia u małych przeżuwaczy .	20
39.	Przepłukiwanie żołądka	10—25
40.	Oesophagotomia	25
41.	Operacja wola	2
42.	Zastosowanie sondy nosowo-przełykowej	2—5
43.	Przewiązanie przewodu Stenona . . .	10
44.	Usunięcie kamieni ślinowych z przewodów przyusznicy	20
45.	Usunięcie gruczołów podszczękowych lub podjęzykowych u psa	25
46.	Operacja konia łykawego	50—75
47.	„ worka powietrznego . . .	60
48.	Tarnikowanie zębów	10
49.	Usunięcie zęba bez kładzenia zwierzęcia	10
50.	Przycięcie zęba	4
51.	Dłutowanie zęba	20
52.	Operacja dychawicy świszczącej . . .	75
53.	Wycięcie wiązadeł głosowych u psa . .	50
54.	Tracheotomia	10
55.	Trepanacja czaszki lub zatok . . .	20—30
56.	Usunięcie gałki ocznej	15—20
57.	„ ektropium lub entropium . .	10—20
58.	„ migotki	5—10
59.	„ nervus infraorbitalis . . .	15
60.	Resekcja żebra	40
61.	„ jelita	150
62.	„ ścięgna zginacza głębokiego .	60
63.	Usunięcie modzela łokciowego . . .	20
64.	„ „ biodrowego . . .	20
65.	Uśpienie zwierzęcia do operacji . . .	5
66.	Kładzenie konia do operacji	5
67.	„ bydła do operacji	5
68.	„ świni do operacji	2
69.	„ psa do operacji	3
70.	Podwieszanie zwierzęcia	5—10

Lp.	Rodzaj zabiegu lub czynności	punktów
71.	Kateteryzacja zwierząt dużych (samic) .	5
72.	„ „ „ (samców)	5
73.	„ „ małych (samic) .	5
74.	„ „ „ (samców)	5
75.	„ psów luksusowych . .	10
76.	Znieczulenie miejscowe	3—10
77.	Poród lekki u zwierzęcia dużego . . .	25
78.	„ ciężki u zwierzęcia dużego . .	50
79.	„ z embriotomią	50—100
80.	„ z cesarskim cięciem	100
81.	„ lekki u małego zwierzęcia . . .	10—15
82.	„ ciężki u małego zwierzęcia . .	15—25
83.	„ lekki u psa pokojowego (luksusowego)	20
84.	„ ciężki u psa pokojowego (luksusowego) (cesarskie cięcie) . . .	100
85.	Repozycja pochwy lub odbytnicy . .	5
86.	„ macicy	25—50
87.	Zabiegi przy skręcie macicy	20—40
88.	Operacyjne usunięcie sznurów i taśm mięśniowych, trwałej błony dziewiczej, torbieli i nowotworów w pochwie . .	10—20
89.	Operacyjne usunięcie wynicowania odbytu	25
90.	Odklejanie łożyska	20—30
91.	Leczenie niedowładu przed i po-porodowego	15
92.	Operacja przepukliny pępkowej lub pachwinowej bezkrwawa lub krwawa u dużych zwierząt	20—50
93.	Jak pozycja 92, lecz u małych zwierząt .	15
94.	„ „ 92, lecz u psów luksusowych i kotów	10—30
95.	Amputacja macicy	20—40
96.	„ wymienia	20—40
97.	„ prącia	50
98.	„ racicy	25—40
99.	Exartykulacja palca u bydła w stawie koronowym	40
100	Operacyjne usunięcie gruczołów okołoodbytowych psa	20
101.	Trzebienie ogiera	25
102.	„ wnętra	50—100
103.	„ buhaja do 3 miesięcy . .	5
104.	„ buhaja powyżej 3 miesięcy (krwawe)	10—15
105.	„ knura do 3 miesięcy . . .	3
106.	„ „ od 3 do 6 miesięcy .	5
107.	„ „ powyżej 6 miesięcy .	10—20
108.	„ tryka lub capa	5
109.	„ psa lub kota	10
110.	„ królika lub koguta . . .	1
111.	„ klaczy	30
112.	„ krowy	30
113.	„ lochy	15
114.	Śrutowanie loszek	4
115.	Zabiegi maciczne	5—10
116.	„ na jajnikach	10
117.	Operacja przetoki sznurka nasiennego .	30—50
118.	„ phimosis lub paraphimosis . .	20—30
119.	„ kamicy moczowej (Urethrotomia)	25—40
120.	„ chrząstki kopytowej . . .	20—60

Lp.	Rodzaj zabiegu lub czynności	punktów
121.	Operacja raka kopytowego	
122.	„ kopyta po ochwacie	20—60
123.	Inne zabiegi operacyjne na kopycie chorym	10—15
124.	Masaże	5
125.	Okład borowinowy	3
126.	Kurtyzowanie ogona u konia (zabieg leczniczy)	25
127.	Kurtyzowanie ogona u psa (zabieg leczniczy)	10
128.	Kurtyzowanie ogona u psa lub kota (zabieg kosmetyczny)	20
129.	Obcięcie uszu u psa	20
130.	Jednorazowe gazowanie zwierzęcia	5
131.	Uśpienie psa lub kota (zgładzenie)	10

B. Badania, zabiegi i czynności specjalne.

Lp.	Rodzaj zabiegu lub czynności	punktów
132.	Naświetlanie (kwarcówka, Solux)	5
133.	Diatermia	10
134.	Elektroterapia	5
135.	Prześwietlenie Roentgenem	10
136.	Zdjęcie roentgenowe	10
137.	Badanie na ciążę (zewnętrzne i wewnętrzne	10
138.	Badanie moczu	6
139.	„ kału	6
140.	„ mikroskopowe hematologiczne na ilość czerwonych i białych ciałek krwi	10
141.	Badanie mikroskopowe hematologiczne wraz z obrazem cytologicznym	15
142.	Badanie parazytologiczne	6
143.	Tuberkulinizacja śródskórna wraz z odczytaniem wyniku łącznie od sztuki	2,5
144.	Tuberkulinizacja powyżej 20 sztuk tego samego posiadacza	1
145.	Tracheotomia przy badaniu na gruźlicę	5
146.	Mallenizacja śródskórno-powiekowa	5
147.	Sekcja konia lub krowy wraz z zaświadczeniem	25
148.	Sekcja owcy, kozy lub świni wraz z zaświadczeniem	10
149.	Sekcja psa, kota lub innych małych zwierząt wraz z zaświadczeniem od sztuki	15
150.	Zaświadczenie (świadectwo) zwykłe	5
151.	Zaświadczenie z uzasadnionym orzeczeniem	10
152.	Zaświadczenie ze szczegółowym uzasadnieniem naukowym	20
153.	Badanie zwierzęcia przed kupnem	25
154.	Badanie 10—20 zwierząt tego samego posiadacza od sztuki	15
155.	Badanie po kupnie 1—10 zwierząt tego samego posiadacza	10
156.	Badanie po kupnie 10—20 zwierząt tego samego posiadacza	5
157.	Badanie tylko na wady zwrotne z wyjątkiem nosacizny	15
158.	Badanie na nosaciznę, jako wadę zwrotną	5
159.	Okresowe oględziny zwierząt w większych majątkach (bez badania per rectum lub per vaginam)	3
160.	Jak pozycja 159, przy 11—20 sztukach od sztuki	2
161.	Jak pozycja 159, przy powyżej 20 sztukach zwierząt	1
162.	Za strzyżenie małego zwierzęcia i psa	6—15
163.	Za strzyżenie dużego zwierzęcia	15
164.	Za przekucie zwykłe (bez materiału)	4
165.	Za przekucie ortopedyczne (bez materiału)	5—10
166.	Opieka i dozór nad zwierzęciem pozostawionym na leczeniu w zakładzie — **za pierwszy dzień**	10
167	Jak pozycja 166 — **w czasie od 2 do 7 dnia**, za każdy dzień	3
168.	Jak pozycja 166 — **ponad 7 dni** — za każdy dzień po	1

C. Opłaty za leczenie wykonywane poza zakładem leczniczym dla zwierząt i wyjazdach w teren obsługi.

Lp.	Rodzaj zabiegu lub czynności	punktów
169.	Wizyta w miejscu, lecz poza zakładem	10
170.	Badanie kliniczne i przepisanie lekarstwa (bez badania per rectum)	6
171.	Jak pozycja 170, lecz z badaniem rektalnym	10
172.	Za stratę czasu przy wyjazdach w teren obsługi w godzinach przyjęć — za każde rozpoczęte pół godziny	3
173.	Wszelkie zabiegi wykonane w terenie obsługi oblicza się tak samo jak zabiegi wykonane w zakładzie	

Uwaga: za zabiegi niewymienione w niniejszej taryfie oblicza się koszty jak za zabiegi podobne.

III. Postanowienia końcowe.

§ 10. 60% wpływów z opłat ordynacyjnych za czynności lekarsko-weterynaryjne wykonywane poza godzinami przyjęć w dni powszednie oraz w niedzielę i święta, przeznaczyć należy na pokrycie premiowego wynagrodzenia personelu państwowych zakładów leczniczych dla zwierząt.

§ 11. Taryfy powyższej nie stosuje się w przypadkach specjalnych akcji o znaczeniu ogólno-państwowym. Stawki opłat za czynności lekarsko-weterynaryjne personelu zakładów państwowych leczniczych dla zwierząt przy przeprowadzaniu takich akcji będą regulowane specjalnym zarządzeniem Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych.

§ 12. Statut niniejszy wchodzi w życie z dniem 1.I. 1949 r. i obowiązuje aż do odwołania.

Równocześnie traci moc obowiązującą Instrukcja w sprawie czasu pracy i opłat, jak również statut opłat za czynności lekarsko-weterynaryjne w państwowych zakładach leczniczych dla zwierząt Nr Wet. 4-1-7/4 z dnia 2.VI. 1947 r. (Dz. Urz. Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych Nr 7 poz. 72) oraz zarządzenie Nr Wet. 4-1-7/4 z dnia 30.VII. 1948 r. (Dz. Urz. Min. Rolnictwa i Ref. Roln. Nr 21 poz. 87).

Minister:
wz. **St. Tkaczow**

INSTRUKCJA NR 1.

z dnia 12 lutego 1949 r. (Nr. W. L. IV—1/4).

o sposobie prowadzenia niektórych ksiąg fachowych, wystawiania kwitów za dokonane zabiegi i inne czynności lekarsko - weterynaryjne oraz sporządzania sprawozdań o frekwencji pacjentów w Państwowych Zakładach Leczniczych dla zwierząt (lecznicach i przychodniach).

W każdym państwowym zakładzie leczniczym dla zwierząt należy prowadzić niżej wymienione księgi w/g ustalonych przez Ministerstwo wzorów, wypełniając poszczególne pozycje i rubryki atramentem, pismem czytelnym i wyraźnym. Przy dokonywaniu wpisów do poszczególnych ksiąg należy unikać jakichkolwiek poprawek. **Niedopuszczalne jest** wyskrobywanie, lub wymazywanie dokonanych wpisów. W razie zachodzącej konieczności powstałej z powodu omyłki lub błędnego wpisu, należy wszelkie poprawki uskutecznić w sposób następujący: omyłkowy wpis lub zauważony błąd, należy przekreślić czerwonym atramentem, jedną lub dwiema poziomymi liniami, wpisując ponad skreśleniem lub obok nowy zapis i stawiając obok poprawki datę i podpis (nazwisko) osoby, która poprawkę tę uskuteczniła.

Wszystkie prowadzone w zakładach leczniczych dla zwierząt księgi, należy na stronie tytułowej, stosownie do rodzaju zakładu, odpowiednio wypełnić, podając datę rozpoczęcia zapisów. Księgi te winny być zgodnie z obowiązującymi przepisami przesznurowane, strony w nich ponumerowane, co na ostatniej stronie (okładkowej) winno być odpowiednio poświadczone przez właściwe władze nadzorcze i stwierdzone podpisem i odciskiem urzędowej pieczęci.

W szczególności należy prowadzić następujące księgi:

1.	Księgę	przyjęć w zakładzie	w/g wzoru Nr 1
2.	„	leczenia w terenie obsługi	„ „ Nr 2
3.	„	inwentarzową instrumentów i sprzętu weterynaryjnego	„ „ Nr 3
4	„	materiałową (ewidencja leków i materiałów weterynaryjnych)	„ „ Nr 4
5.	„	ewidencji dziennego rozchodu leków i materiałów	„ „ Nr 6
6.	„	ewidencji gazowania	„ „ Nr 7

1. Księga przyjęć. — Wzór Nr 1.

W księgę tę należy wpisywać każde doprowadzone do zakładu zwierzę bez względu na to, czy zwierzę przyjęte zostało na leczenie ambulatoryjne, czy też kliniczne (szpitalne, stacjonarne).

Leczenie ambulatoryjne: Dla zwierząt leczonych ambulatoryjnie (lecznice i przychodnie) należy zawsze wypełniać rubryki 1 — 24 oraz 35 i 36. W rubryce 1-ej podawać należy kolejny numer pacjentów, przyjętych w ciągu całego roku. Rubryki 2 — 8 nie wymagają specjalnego omówienia.

W rubrykach 9 — 11, należy podawać dokładny opis zwierzęcia. przy czym wiek określać liczbą lat, a nie rokiem urodzenia. Stwierdzone przy badaniu dane dotyczące ciepłoty wewnętrznej ciała, tętna i oddechu oraz datę zachorowania, należy wpisywać w rubrykach 12 — 15.

W rubryce 16-ej, należy podawać dane co do przeprowadzonego wywiadu oraz stwierdzone przy badaniu objawy chorobowe. Rozpoznanie (rubr. 17), należy zawsze podawać w języku polskim i łacińskim, stosownie do ustalonego obrazu klinicznego. W rubryce 18-ej należy każdorazowo podawać szczegółowy przebieg leczenia, wpisując wszelkie wykonane zabiegi.

Rubryka 19 służy do wpisywania odpisu recepty, wydanej właścicielowi chorego zwierzęcia na leki, dostarczone przez niego z apteki publicznej. W rubryce zaś 20-ej wpisywać należy leki i materiały własne zakładu, zużyte dla leczenia danego zwierzęcia, przy równoczesnym zapodaniu w rubryce 21-ej ilości tych leków i materiałów. Dane te (rubr. 20 i 21), należy następnie codziennie przenosić do księgi dziennego rozchodu leków (wzór Nr 6).

Rubryka 22 przeznaczona jest na odnotowywanie wszelkich wskazówek udzielonych posiadaczowi zwierzęcia, co do ewent. stosowania w domu pewnych zabiegów lub ustalania diety na określony przeciąg czasu oraz tp. uwagi, mających na celu dokończenie leczenia w zagrodzie posiadacza w przypadkach, gdy nie wymagane jest pozostawienie zwierzęcia w zakładzie dla leczenia klinicznego (szpitalnego).

W rubryce 23-ej odnotowywać należy numery kwitów kwitariusza wpłat gotówkowych za leczenie ambulatoryjne (wzór Nr 9). Fakt przyjęcia zwierzęcia w zakładzie na leczenie ambulatoryjne, przeprowadzenia badania, rozpoznania choroby, zużycia potrzebnej ilości leków i materiałów itd., stwierdza ordynujący lekarz weterynaryjny swym własnoręcznym podpisem w rubryce 24.

Leczenie kliniczne (szpitalne): W razie konieczności przeprowadzenia klinicznego leczenia chorego zwierzęcia i pozostawienia go przez właściciela (posiadacza) na leczeniu w zakładzie, wpisuje się zwierzę takie do księgi przyjęć, wypełniając rubryki 1 — 17 oraz 25—35 z tym, że w rubryce 2-ej zależnie od rodzaju stwierdzonej choroby, podawać należy nazwę oddziału (np. Klinika chirurgiczna, wewnętrzna lub zakaźna), a w rubryce 26-ej numer boksu, stanowiska lub klatki w danym oddziale.

W każdym przypadku leczenia klinicznego należy sporządzać historie choroby na formularzu wzór Nr 5, wypełniając wszystkie wyszczególnione tam pozycje oraz odnotowując wszelkie szczegóły dot. przebiegu choroby i jej leczenia, oddzielnie za każdy dzień pozostawania zwierzęcia w zakładzie na leczeniu lub obserwacji. Nr kolejny — „Historii choroby"; — należy odnotowywać w rubryce 27-ej.

Po zakończeniu okresu pozostawania zwierzęcia chorego na leczeniu klinicznym, zależnie od wyniku leczenia tj. czy zwierzę zostało wyleczone, padło, czy też zostało skierowane do uboju, należy w rubrykach 28, 29 lub 30 postawić pionową kreskę, odnotowując jednocześnie w rubrykach 31 i 32 datę, tj. dzień i godzinę wypisania zwierzęcia z zakładu, która będzie punktem

wyjścia dla obliczenia należności za opiekę i dozór nad zwierzęciem oraz za paszę i ściółkę dostarczone przez zakład na czas leczenia. W przypadku, gdy zwierzę zostało odebrane przez właściciela przed zakończeniem leczenia, należy w rubrykach 31 i 32 podawać datę, a sam fakt krótko omówić w rubryce 35 („Uwagi").

W rubryce 33-ej wpisywać należy numer kwitów kwitariusza wpłat gotówkowych za leczenie kliniczne (wzór Nr 9); po ukończeniu zaś leczenia klinicznego należy w rubryce 34-ej wpisywać cyfrą arabską ilość dni leczenia klinicznego, tj. ilość dni pozostawania zwierzęcia w zakładzie. Rubrykę 35 wypełniać należy tylko w razie zachodzącej potrzeby. Rubryka 36 jest powtórzeniem rubryki 1-ej, dla ułatwienia dokonywania wpisów we właściwych pozycjach.

Z ostatnim dniem każdego miesiąca, należy ostatnią pozycję w danym dniu podkreślić, robiąc zamknięcie miesięczne ilości pacjentów przyjętych przez zakład w danym miesiącu na leczenie ambulatoryjne i kliniczne z zestawieniem danych w/g rodzaju schorzeń oddzielnie dla zwierząt przyjętych ambulatoryjnie i osobno dla przyjętych klinicznie. Dane te należy przenieść na sprawozdanie miesięczne o frekwencji pacjentów.

W rubryce 1-ej należy pierwszą pozycję każdego następnego miesiąca rozpoczynać od następnej kolejnej cyfry liczby porządkowej.

2. Historia choroby. — Wzór Nr 5 (Formularz).

Dla każdego zwierzęcia chorego, pozostawionego na leczeniu klinicznym (szpitalnym), wypełniać należy historię choroby na formularzu wzoru Nr 5 oraz kartę kliniczną na formularzu wzoru Nr 8.

Historię choroby zwierzęcia oznacza się kolejnym numerem bieżącym i po zakończeniu oraz wpisaniu zwierzęcia i podpisaniu aktu przez kierownika zakładu, składa się ją w oddzielnej teczce akt oznaczonej taką samą nazwą.

Poszczególne pozycje formularza — „Historia choroby" — należy zgodnie z faktycznym stanem, wypełniać starannie, wpisując potrzebne dane atramentem, pismem czytelnym i wyraźnym, we wszystkich działach tego aktu oznaczonych literami — „A", „B", „C", „D", „E" oraz „F". Działy — „A", „B" i „C", nie wymagają specjalnego omawiania.

W dziale „D" odnotować należy przy równoczesnym kolejnym zapodawaniu dat, rodzajów i wyników przeprowadzanych w danym przypadku badań specjalnych, jak np. diagnostycznych, laboratoryjnych, bakteriologicznych, serologicznych, chemicznych itp.

W dziale „E", należy podawać rozpoznanie stawiane w zależności od zmieniającego się obrazu klinicznego, podczas pobytu zwierzęcia w zakładzie. Rozumie się, że i tutaj, obok polskich nazw podawać należy określenia łacińskie stwierdzanej choroby np. krupowe zapalenie płuc — Pneumonia crouposa itp.

W dziale „F", należy codziennie (data w rubryce 1-ej) odnotowywać stan temperatury, tętna i oddechu, mierzonych rano i wieczór (rubr. 2 — 7) oraz w rubryce 8-ej stwierdzone objawy kliniczne, przebieg choroby, jako też stosowane zabiegi, przeprowadzone operacje, przepisaną dietę, wynik przeprowadzonych badań specjalnych itp., uwagi mające znaczenie dla możliwości późniejszego odtworzenia sobie całości obrazu choroby danego zwierzęcia na podstawie tych aktów.

W rubrykach 9 — 11 należy odnotowywać rodzaj, ilość i formę zadanych w danym dniu leków. W razie dostarczenia leków lub materiałów przez właściciela (posiadacza), na receptę z apteki publicznej, należy w rubrykach 10 i 11-ej postawić poziomą kreskę. Przy stosowaniu leków zakładu, należy stosownie wypełniać rubryki 10 i 11-tą, a w rubryce 9-ej postawić poziomą kreskę.

Po zakończeniu leczenia, uiszczeniu przez właściciela (posiadacza) należnych opłat za leczenie zwierzęcia i wypisaniu go z zakładu akt dotyczący historii choroby danego zwierzęcia, podpisuje kierownik zakładu, a w zakładach zatrudniających kilku lekarzy weterynaryjnych, również lekarz ordynujący. Dopiero tak zakończoną „Historię choroby" — wraz z załącznikami (Karta kliniczna, wyniki badań rozpoznawczych itp.), odkłada się do specjalnej teczki akt, gdzie należy je przechowywać przez okres następnych 3 lat.

3. Karta kliniczna. — Wzór Nr 8 (Formularz).

Karta kliniczna stanowi załącznik do formularza wzoru Nr 5 — „Historia choroby". Po uprzednim wypełnieniu części nagłówkowej i odnotowaniu w pozycji — „Dzień" — daty pierwszego dnia pobytu zwierzęcia chorego w zakładzie, — „Kartę kliniczną" — umocowuje się na specjalnej deseczce lub w ramkach, zawieszonych na boksie, stanowisku lub klatce pacjenta. Na karcie tej odnotowuje się ołówkiem w formie wykresu, temperaturę, tętno i oddech; mierzone codziennie rano i wieczór przez cały czas pobytu zwierzęcia w zakładzie na leczeniu. U dołu w pozycji „Zabiegi" wzgl. „Dieta", należy podawać krótką notatkę co do dokonanych w danym dniu zabiegów wzgl. przepisanych norm żywienia. Kartę kliniczną należy nadto opatrzyć u dołu nazwiskiem ordynującego lekarza weterynaryjnego. Dane odnotowywane na karcie klinicznej należy wpisać do historii choroby.

Karta kliniczna umożliwić ma natychmiastowe zorientowanie się ordynujących lekarzy weterynaryjnych oraz służby pomocniczej, jak również organów nadzoru, co do przebiegu choroby i jej leczenia, rodzaju stosowanych zabiegów itp., bez konieczności wyszukiwania tych danych w dotyczących pozycjach księgi przyjęć.

4. Księga leczenia w terenie obsługi — Wzór Nr 2.

Do księgi tej należy wpisywać każde zwierzę chore poddane badaniu i leczeniu poza zakładem tj. w terenie jego obsługi.

W rubryce 1-ej i 31-ej, wpisuje się cyfrę kolejną zwierząt-pacjentów, przyjmowanych poza zakładem.

W rubryce 2-ej i 3-ej należy wpisywać dokładną datę zgłoszenia o chorobie, w rubryce 4-ej i 5-ej dokładną datę wyjazdu z zakładu dla obsługi pacjenta w terenie, w rubryce zaś 6-ej i 7-ej, dokładny czas powrotu do zakładu. W rubryce 13-ej, należy każdorazowo podawać odległość zakładu od zagrody w terenie obsługi, do której dokonano wyjazdu.

Rubryki 8—12, 14—27, 29 i 30 wypełniać należy wg. wskazówek podanych dla „Księgi przyjęć" w zakładzie. W rubryce 28-ej podać należy numer kwitów

kwitariusza wpłat gotówkowych za leczenie w terenie obsługi (Wzór Nr 10), który należy prowadzić niezależnie od innych kwitariuszy. Z ostatnim dniem każdego miesiąca, należy ostatnią pozycję w danym dniu podkreślić, robiąc zamknięcie miesięczne ilości pacjentów, przyjętych poza zakładem w terenie obsługi, zestawione wg. rodzaju schorzeń. Dane te należy przenieść na sprawozdanie miesięczne o frekwencji pacjentów, doliczając je do sumy pacjentów ambulatoryjnych i klinicznych przyjętych w zakładzie.

W rubryce 1-ej, należy pierwszą pozycję każdego następnego miesiąca rozpoczynać od następnej kolejnej cyfry bieżącej.

5. „Księga inwentarzowa instrumentów i sprzętu weterynaryjnego". Wzór Nr 3.

Każdy instrument lub sprzęt weterynaryjny, będący obecnie w posiadaniu zakładu leczniczego, jak również później przez niego nabywany, należy wpisać, i w miarę późniejszego nabywania wpisywać do księgi inwentarzowej, przeznaczające zależnie od rodzaju przedmiotu, co najmniej jedną stronę dla każdego określonego odmienną nazwą (także dla wszelkiego rodzaju modyfikacji) instrumentu lub sprzętu weterynaryjnego.

Do księgi tej, należy sporządzić i dołączyć alfabetyczny skorowidz instrumentów i sprzętu weterynaryjnego, z podaniem stron, na których je zapisano.

W księdze inwentarzowej (wzór Nr 3), należy prowadzić następujące 2 działy: 1. Instrumenty i 2. Sprzęt weterynaryjny.

Dla sprzętu i przedmiotów gospodarczych należy zaprowadzić oddzielną księgę inwentarzową.

Instrumenty lub sprzęt weterynaryjny, należy ułożyć w księdze w alfabetycznym porządku ich nazw, które oddzielnie dla każdego rodzaju instrumentu lub sprzętu, należy czytelnie i wyraźnie wpisać atramentem, u góry strony na dany przedmiot przeznaczonej, w pozycji — „Nazwa instrumentu lub sprzętu". Jednostką miary dla tych przedmiotów mogą być sztuki lub komplety. W kolejności alfabetycznej, należy dla poszczególnych liter przeznaczać większą ilość wolnych stron, aniżeliby to wynikało ze stanu tego inwentarza w chwili sporządzania księgi inwentarzowej, tak by na przyszłość była możność wykorzystania kolejności alfabetycznej przy wpisywaniu nowych rodzajów instrumentów lub sprzętu weterynaryjnego.

W rubryce 1-ej, podawać należy datę dokonania wpisu, który winien być uskuteczniony niezwłocznie po odbiorze przydzielonych lub zakupionych instrumentów lub sprzętu weterynaryjnego.

W rubryce 2-ej i 3-ej, należy wpisywać Nr i datę dowodu przychodowego lub rozchodowego tj. aktu lub zarządzenia władzy przydzielającej względnie nakazującej lub zezwalającej na rozchodowanie danego przedmiotu.

W rubryce 4-ej, należy podać nazwę instytucji lub władzy, od której przedmiot został nabyty, albo też sposób i nazwę władzy lub instytucji, której przedmiot przekazano, albo nazwę władzy zezwalającej czy nakazującej rozchodowanie danego przedmiotu.

W razie przychodu danego przedmiotu, należy równocześnie wypełnić rubrykę 5 — „Przychód" i rubrykę 7 — „Remanent", tak samo należy postępować w razie rozchodowania przedmiotów z tym, że wówczas wypełnia się rubrykę 6 — „Rozchód" i 7 — „Remanent", tak by równocześnie z dokonywaniem jakiegokolwiek nowego zapisu, można było wyprowadzić każdorazowo aktualny stan ilościowy.

W rubryce 8-ej, należy podawać wartość przedmiotów, nowonabytych, lub nowoprzydzielonych wg. ceny zakupu lub wartości podawanej przez władze zwierzchnie, albo też ustalanej corocznie przez Komisje Inwentaryzacyjne, z uwzględnieniem zmniejszenia się ich wartości o % spowodowany używaniem.

W rubryce 9-ej i 10-ej, podawać należy Nr i datę protokółu sporządzanego na wypadek zużycia, zepsucia się lub zniszczenia przedmiotu i zezwolenia władzy nadzorczej na wybrakowanie takiego przedmiotu.

W rubryce 11-ej, w każdym przypadku dokonania wpisu, osoba która wpisu dokonała (Kierownik zakładu), winna stwierdzić to własnoręcznym podpisem, odnotowując w niej również niezbędne uwagi.

6. Księga materiałowa (Ewidencja leków i materiałów weterynaryjnych) Wzór Nr 4.

Księga materiałowa obejmuje ewidencję wszelkich leków i materiałów, znajdujących się (zakupywanych i przydzielanych) w zakładzie leczniczym dla zwierząt.

W księdze tej należy wprowadzić następujące działy:

1. Środki chemiczne
2. Środki biologiczne
3. Śrdki diagnostyczne
4. Środki witaminowe
5. Organopreparaty
6. Środki opatrunkowe.

W działach tych, w alfabetycznym porządku nazw środków, przeznaczyć należy potrzebną ilość stron dla każdego rodzaju leku lub środka, sporządzając oddzielnie, alfabetyczny skorowidz poszczególnych środków i stron, na których je zapisano.

Poszczególne pozycje i rubryki, należy wypełnić stosując wskazówki podane dla wypełnienia księgi inwentarzowej. Jednostkami miary dla przedmiotów zapisywanych do księgi materiałowej, są — ccm, g, sztuki, cm i m.

7. Księga ewidencyjna rozchodu dziennego leków i materiałów, Wzór Nr 6.

Księgę tę należy prowadzić w sposób następujący:

Rozchodowane w ciągu całego dnia leki i materiały własne zakładu, odnotowane w księdze przyjęć, w historii choroby oraz w księdze leczenia w terenie obsługi, — przenosi się, na odpowiednią pozycję i datę, do księgi ewidencyjnej dziennego rozchodu leków z tym, że dla każdego rodzaju lub materiału przeznacza się na przeciąg 1 miesiąca oddzielną pozycję w rubryce — „Nazwa leku lub materiału". W rubryce zaś — „Jednostka', miary — podawać należy miarę podstawową, właściwą dla danego leku lub materiału (np. ccm, g, sztuki, cm, m itp.). Po upływie miesiąca tj. z ostatnim dniem danego miesiąca rozchód danego leku lub materiału w poszczególnych dniach należy zesumować, a ogólny rozchód danego leku lub materiału z danego

miesiąca, wpisuje się w rubryce — „Ilość rozchodowana“. Sumę tę tj. ilość rozchodowaną danego leku lub materiału, wpisywać należy do księgi materiałowej (Wzór Nr 4) w pozycji — „Rozchód“.

8. Księga Ewidencji „gazowania“. Wzór Nr 7.

Do księgi tej należy wpisywać wszystkie zwierzęta poddane gazowaniu jako zabiegowi leczniczemu przeciw pasożytniczym chorobom skórnym.

W rubryce 2-ej należy wpisywać L. p. pozycji Księgi przyjęć, pod którą pacjent został zapisany na leczenie ambulatoryjne.

W rubryce 3-ej, należy podawać datę kiedy przeprowadzono 1-e gazowanie. W rubrykach 4-ej i 5-ej zaś temperaturę zewnętrzną oraz temperaturę wnętrza komory; w rubryce 6-ej koncentrację tlenku siarki ustalonego zapomocą np. jodometrii lub innych metod. W rubryce 7-ej, podawać należy w minutach czas trwania zabiegu gazowania.

W rubrykach 8 — 17, podawać należy analogiczne dane dla przebiegu II i III-go gazowania, o ile było ono faktycznie przeprowadzane.

W rubryce 18-ej wpisywać należy wynik leczenia, a w rubryce 19-ej winien być umieszczony podpis osoby, która przeprowadzała gazowanie. Dane odzwierciadlające przebieg leczenia takich zwierząt winny być odpowiedniej pozycji — „Księgi przyjęć“ — (rubr. 18, 20 — 24).

W razie potrzeby przeprowadzenia więcej aniżeli 3-krotnego gazowania, należy przeznaczyć dla danego zwierzęcia dodatkową jeszcze pozycję. Zwierzęta dotknięte pasożytniczymi chorobami skórnymi i poddawane leczeniu zapomocą gazowania, należy przez cały cykl leczenia, uważać za 1 pacjenta i tak obliczać w sprawozdaniach miesięcznych o frekwencji pacjentów w zakładzie (wzór Nr 11).

9. Sprawozdania o frekwencji pacjentów. Wzór Nr 11.

Sprawozdania te, sporządzają poszczególne państwowe zakłady lecznicze dla zwierząt (lecznice i przychodnie) w ostatnim dniu każdego miesiąca, i przedkładają właściwemu Urzędowi Wojewódzkiemu w 2 wykonaniach, **najpóźniej w terminie do 3-go dnia każdego następnego miesiąca.**

Urząd Wojewódzki sporządza 2 oddzielne sumaryczne zestawienia na podstawie sprawozdań miesięcznych o frekwencji pacjentów z poszczególnych zakładów i to — oddzielne zestawienie dla lecznic i oddzielne dla przychodni. Sporządzone w ten sposób sprawozdania miesięczne przedkłada Urząd Wojewódzki Ministerstwu Rolnictwa i R. R. Departament Weterynarii **najpóźniej w terminie do dnia 10 każdego następnego miesiąca** wraz z jednym oryginalnym miesięcznym sprawozdaniem o frekwencji pacjentów poszczególnych lecznic względnie przychodni dla zwierząt.

Przychodnie dla zwierząt sporządzają sprawozdania powyższe wypełniając rubryki 1—12 oraz 40—50.

Lecznice dla zwierząt, sporządzając sprawozdania te, wypełniają wszystkie rubryki zależnie od tego, czy dane zwierzę przyjęte zostało ambulatoryjnie czy też poddano je leczeniu klinicznemu (szpitalnemu).

W rubrykach 2—12, należy podawać w poszczególnych pozycjach sumę pacjentów, przyjętych na leczenie ambulatoryjne w zakładzie oraz poddanych leczeniu na wyjazdach w teren obsługi zakładu, z rozbiciem, na wyszczególnione w rubryce 2-ej, grupy chorób wzgl. choroby. Wszelkie niewymienione w rubryce 2-ej choroby zwłaszcza zaraźliwe choroby zwierzęce, należy umieszczać w pozycji — „Inne choroby“, podając w wolnych pozycjach właściwą nazwę choroby.

W rubrykach 13—39 oraz 40—46 i 50, podawać należy w poszczególnych pozycjach sumę pacjentów przyjętych na leczenie kliniczne (szpitalne), wypełniając poszczególne rubryki i pozycje formularza, odpowiednimi cyframi arabskimi. W rubryce 50-ej, podawać należy objaśnienia, potrzebne dla lepszego zrozumienia danych, wymienionych w niektórych rubrykach.

W pozycji — „Razem“, należy zesumować poszczególne, wypełnione rubryki sprawozdania.

Sprawozdania o frekwencji pacjentów w zakładach leczniczych dla zwierząt, należy sporządzać starannie, z należytą dbałością o zgodność podawanych danych z istotnym stanem rzeczy i o ich estetyczny wygląd.

Sprawozdania te należy wypełniać atramentem, pismem wyraźnym i czytelnym. Przy podpisach umieszczonych u dołu sprawozdania, należy wyraźnie, najlepiej pismem maszynowym wypisać nazwisko i imię oraz stanowisko osoby podpisującej.

Ustalone wyżej terminy przedkładania sprawozdań o frekwencji pacjentów, należy bezwzględnie dotrzymywać.

10. Protokół w sprawie wybrakowania i skreślenia z ewidencji mienia weterynaryjnego. Wzór Nr 12.

Protokół ten sporządza specjalna Komisja powołana przez Starostę Powiatowego, celem ustalenia stanu faktycznego przedmiotów, przeznaczonych do wybrakowania i skreślenia z ewidencji.

Protokół ten wraz z wnioskiem o skreślenie z ewidencji, przesyłać należy drogą służbową do Wojewódzkiego Wydziału Weterynarii — z prośbą o zatwierdzenie i wyrażenie zgody na wybrakowanie i skreślenie z ewidencji.

Urząd Wojewódzki, zwraca odn. protokół do wnioskodawcy, po odnotowaniu potrzebnych danych w swoich aktach, z ewent. zatwierdzeniem protokółu i zgodą na skreślenie wszystkich lub części proponowanych przedmiotów oraz zezwoleniem na wpisanie ich na rozchód.

Nr 1 datę pisma Urzędu Wojewódzkiego, zezwalającego na rozchodowanie zniszczonych lub zepsutych przedmiotów, należy odnotować w odpowiednich rubrykach księgi inwentarzowej (wzór Nr 3) względnie księgi materiałowej (wzór Nr 4).

11. Kwitariusze wpłat gotówkowych. Wzór Nr 9 i 10.

Kwitariusze prowadzone w państwowych zakładach leczniczych dla zwierząt dzielą się na trzy rodzaje:

1. Kwitariusz wpłat gotówkowych za leczenie ambulatoryjne, — Wzór Nr 9, prowadzić należy w lecznicach i przychodniach dla zwierząt.

2. Kwitariusz wpłat gotówkowych za leczenie kliniczne (szpitalne), Wzór Nr 9 (identyczny z kwitariuszem ambulatoryjnym), prowadzony jest tylko w lecznicach oraz
3. Kwitariusz wpłat gotówkowych za leczenie w terenie obsługi, Wzór Nr 10, prowadzić należy w lecznicach i przychodniach dla zwierząt.

Każdy blok kwitariusza, zawierający po 50 czterokartkowych kwitów, jako druk ścisłego zarachowania, przed rozdziałem na poszczególne zakłady lecznicze musi być uprzednio w Urzędzie Wojewódzkim odpowiednio ponumerowany numeratorem i wydawany tylko za pokwitowaniem. Na okładce każdego kwitariusza, należy podawać numery pierwszego i ostatniego kwitu, zawartych w danym kwitariuszu, co winno być stwierdzone podpisem osoby do tego upoważnionej, oraz odciskiem urzędowej pieczęci.

Każdy kwit kwitariusza tak wzoru Nr 9 jak i wzoru Nr 10 wypełnić należy w 4-ch egzemplarzach, z czego 3 przez kalkę. Pierwszy egzemplarz kwitu wydać należy wpłacającemu, drugi oddać wraz z zestawieniem przy wpłacaniu gotówki do kasy Skarbowej, trzeci złożyć należy do akt zakładu, czwarty zaś pozostaje przy grzbiecie.

Kwity, należy wypełniać ołówkiem kopiowym, wpisując pismem wyraźnym i czytelnym, nazwisko, imię i adres wpłacającego oraz wyszczególniając, w stosownych pozycjach, wszelkie dokonane zabiegi i czynności, przy równoczesnym zapodaniu pozycji taryfy opłat i ilości przewidzianych na te czynności punktów. Oddzielnie obliczać należy, koszty opieki i dozoru nad zwierzęciem, jakoteż koszty paszy i ściółki, dostarczonych przez zakład, wpisując je w odpowiednich pozycjach kwitu, kwitariusza wpłat gotówkowych za leczenie kliniczne (Wzór Nr 9).

W oddzielnych również pozycjach, należy, zgodnie z ustalonym cennikiem, obliczać koszty leków i materiałów własnych zakładu, zużytych przy leczeniu danego zwierzęcia, wpisując je w przewidziane na ten cel specjalne pozycje. Poszczególne pozycje, należy dodać w odpowiednich rubrykach, a sumę ogólną, przypadającą do zapłacenia, wypisać również słownie. Oryginał kwitu należy zaopatrzyć odciskiem pieczęci nagłówkowej, datą oraz podpisem inkasenta i osoby wpłacającej.

Dyrektor Departamentu:

Dr St. Krauss

PISMO OKÓLNE

z dnia 21 lutego 1949 r. (Nr W. L. VII-1/1)

w sprawie konserwacji i przechowywania instrumentów i sprzętu weterynaryjnego.

Celem zapewnienia należytej konserwacji, stworzenia odpowiednich warunków przechowywania oraz dla ujednolicenia gospodarki mieniem weterynaryjnym, zakupionym z kredytów skarbowych, Ministerstwo zarządza, co następuje:

W powiatach, posiadających urządzone czynne państwowe powiatowe lecznice dla zwierząt należy:

a) cały zestaw instrumentów i sprzętu weterynaryjnego, znajdującego się w referatach weterynaryjnych właściwego Starostwa Powiatowego, niezwłocznie przekazać odn. czynnej powiatowej lecznicy dla zwierząt z tym, że wszystkie instrumenty i cały sprzęt weterynaryjny zakładu leczniczego, będzie udostępniony właściwemu powiatowemu lekarzowi weterynaryjnemu dla potrzeb wykonywanych przez niego czynności służbowych, jak również i innych czynności specjalnie mu zleconych.

b) wszystkie przenośne komory gazowe, pobudowane z kredytów skarbowych (dział II § 16) dla przeprowadzenia akcji zwalczania świerzbu, niezwłocznie przenieść do państwowych lecznic lub przychodni dla zwierząt, uruchomionych w powiecie. Zabiegi związane z gazowaniem zwierząt chorych i podejrzanych o zaraźliwe choroby skórne należy przeprowadzać począwszy od 1.III. 1949 r. tylko na terenie państwowych zakładów leczniczych dla zwierząt. Ewentualną budowę nowych stałych komór gazowych należy na przyszłość uwzględniać przy budowie państwowych zakładów leczniczych dla zwierząt.

Przedmioty wymienione wyżej pod lit. a oraz b przeprowadzać przez księgę inwentarzową właściwego państwowego zakładu leczniczego.

O wykonaniu powyższego zarządzenia Ministerstwo oczekuje sprawozdania do 15.III. 1949 r.

Dyrektor Departamentu:

Dr St. Krauss

PISMO OKÓLNE

z dnia 17 marca 1949 r. (Nr W. L. IV.-1/9).

w sprawie akcji masowych szczepień świń przeciw różycy — udziału lekarzy wet., zatrudnionych w państwowych zakładach leczniczych dla zwierząt.

Lekarze weterynaryjni oraz pomocniczy personel fachowy, zatrudnieni na stanowiskach stałych (etatowych), pracowników Państwowych Zakładów Leczniczych dla Zwierząt, obok pracowników innych działów służby weterynaryjnej, winni wziąć również jak najbardziej liczny udział w przeprowadzanej akcji masowych szczepień świń przeciw różycy.

W związku z tym, Ministerstwo podaje następujące wytyczne:

1. Zakłady lecznicze, w miarę swych możliwości,

winny właściwym terenowo - powiatowym lekarzom weterynaryjnym wypożyczyć za pokwitowaniem niezbędną ilość instrumentów (strzykawek lub igieł), jak również posiadanych środków lokomocji, potrzebnych dla przeprowadzenia w/w akcji.

2. Wypożyczone i to tylko w niezbędnej ilości, instrumentarium należy zwrócić właściwemu zakładowi w terminie do dnia 1.VI. br.
3. W razie zniszczenia wypożyczonego z zakładów leczniczych instrumentarium, należy sporządzić stosowny protokół, wpłacając do Kasy zakładu należność w gotówce w wysokości równej cenie rynkowej zniszczonego instrumentu.
4. Personel Państwowych Zakładów Leczniczych dla Zwierząt, biorący udział w akcji masowych szczepień świń przeciw różycy, obowiązany jest, wszelkie związane z tym czynności przeprowadzać przez księgi i kwitariusze zakładu.
5. Akcję masowych szczepień świń przeciw różycy, uważać należy za akcję specjalną o znaczeniu ogólno - państwowym.
6. Z pobranych za szczepienia opłat, po odliczeniu rzeczywistych kosztów zużytych biopreparatów, należy personelowi Państwowych Zakładów Leczniczych, zatrudnionych przy tej akcji, wypłacać wynagrodzenie premiowe, przewidziane w przepisach § 10 Statutu z dnia 30.XII. 1948 r. Nr W. L. I-5/11 w ustalonej wysokości, bez względu na czas wykonywania czynności związanych z przeprowadzaniem szczepień w ramach akcji masowej tj. bez względu na to, czy wykonano je w godzinach, czy poza godzinami urzędowymi.
7. W razie konieczności użycia własnego środka lokomocji zakładu, należy dodatkowo pobrać opłatę za przejechany km bieżący, obliczając należność z tego tytułu w/g stawek taryfy obowiązującej na terenie danego województwa wzgl. powiatu.

Zwrot kosztów użycia własnego środka lokomocji należy przeprowadzić w odn. pozycji przez kwitariusz (wzór Nr 10) zakładu i całkowitą należność wpłacić do kasy zakładu.

Dla uproszczenia manipulacji zezwala się na wydawanie posiadaczom zwierząt, poddawanych masowym szczepieniom świń przeciw różycy, pochodzącym z tej samej miejscowości, jednego wspólnego sumarycznego kwitu w/g ustalonego wzoru dla kwitariusza wpłat gotówkowych (wzór Nr 10), potwierdzonego za gromadę przez sołtysa i przodownika lub innego świadka w pozycji — podpis osoby wpłacającej. W kwicie takim podać należy również ilość zaszczepionych w gromadzie zwierząt oraz Nr kontrolny zużytej szczepionki.

Dyrektor Departamentu:
Dr St. Krauss

PISMO OKÓLNE

z dnia 17 marca 1949 r. (Nr W. L. I-8/).

w sprawie sprzedaży tuberkuliny.

Ministerstwo podaje do wiadomości, że wobec ograniczonego zapasu tuberkuliny Państwowy Instytut Weterynaryjny sprzedawać będzie tuberkulinę tylko tym lekarzom weterynarii, którzy pracują dla Państwowych Gospodarstw Rolnych, a więc przede wszystkim okręgowym inspektorom wet. P.N.Z. oraz tym lekarzom wet., którzy przy zamawianiu tuberkuliny załączą zaświadczenia odnośnych administracji państwowych gospodarstw rolnych o wykonywaniu opieki nad oborą.

Jednocześnie Ministerstwo komunikuje, że tuberkulinę niezbędną do akcji masowego badania buhajów Urzędy Wojewódzkie zakupią w potrzebnej ilości bezpośrednio w P.I.W., po czym przydzielać będą na poszczególne powiaty.

Dyrektor Departamentu:
Dr St. Krauss

K R O N I K A

X. ZJAZD MIKROBIOLOGÓW POLSKICH.

W dniach od 4 do 7 września b. r. odbył się w Gdańsku - Sopocie X. Zjazd Mikrobiologów Polskich. W obradach wzięła udział duża ilość uczestników z kraju jak i delegacje Czechosłowacji i Węgier. Organizacja zjazdu sprawna i jak zwykle w Gdańsku — bez zarzutu. Na posiedzeniach plenarnych wygłoszono siedem referatów, na obradach sekcji około 130 doniesień.

ZARZĄDZENIE O REJONIZACJI.

W numerze A-58 z dnia 22 sierpnia 1949 Monitora Polskiego pod poz. 753 ukazało się Zarządzenie Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych w sprawie podziału obszaru Państwa na rejony weterynaryjne i ustalenie liczby lekarzy weterynaryjnych, dopuszczonych do wykonywania praktyki w tych rejonach.

Zarządzenie to zostało wydane na podstawie art. 1 ust. 2 ustawy z dnia 7 kwietnia 1949 r. o planowym rozmieszczeniu lekarzy weterynaryjnych. (Dz. U. R. P. Nr 25 poz. 178).

KURSY DLA LEKARZY WETERYNARII.

Ministerstwo Rolnictwa i Reform Rolnych przewidziało w planie szkoleniowym na rok 1949 zorganizowanie w Warszawie przy Wydz. Wet. U. W. kursów dokształcających i specjalizujących dla lekarzy weterynaryjnych. Będą to kursy zwalczania gruźlicy, brucellozy i jałowości trwające 6 dni, oraz 14-to dniowe kursy z diagnostyki chorób wewnętrznych, z chirurgii i okulistyki. Organizację kursów powierzono Naczelnikowi Wydziału Weterynarii Urzędu Wojewódzkiego Warszawskiego pismem z dnia 19.III.1949 r. nr W. A. iv-1/4.

W dniach 29.VII. — 13.VIII.49 r. zorganizowany został kurs z chirurgii i okulistyki. Ministerstwo Roln. i R. R. przeznaczyło na ten cel 651.300 zł. Kierownictwo naukowe kursu powierzono prof. dr J. Kulczyckiemu. Program kursu obejmował również wykłady doc. R. Hoppego z położnictwa. Uczestnikami kursu byli lekarze wet. wyznaczeni przez Urzędy Wojewódzkie w sumie 14 osób.

W dniach 16 — 29.VIII.49 r. zorganizowany został kurs z diagnostyki chorób wewnętrznych. Kierownikiem naukowym kursu był prof. dr F. Nagórski. W kursie wzięło udział 12 lekarzy.

WYSTAWA PSÓW.

W dniach 1 i 2 października 1949 r. staraniem Związku Kynologicznego w Polsce. z siedzibą w Warszawie, Nowy Świat Nr 35 odbędzie się Ogólno-Krajowa Wystawa Psów Rasowych na terenie Państwowego Instytutu Głuchoniemych Warszawa, ul. Konopnickiej, oraz pokaz Tresury Psów K. B. W. w dniu 1.X. w godzinach popołudniowych na Stadionie W. P. przy ul. Łazienkowskiej.

Z ŻAŁOBNEJ KARTY

Dnia 2.VII.49 r. zmarł w Rzeszowie Dr Hołub Władysław, miejski lekarz wet. Urodził się dnia 12.III. 1903 r. w Dębinie. Po ukończeniu gimnazjum w Buczaczu oraz odbyciu służby wojskowej zapisuje się na Akademię Medycyny Weterynaryjnej we Lwowie, gdzie w roku 1930 uzyskuje dyplom lekarza wet. Po ukończeniu studiów bierze udział w zwalczaniu pryszczycy i nosacizny. Od roku 1931 do lutego 1932 pełni obowiązki p. o. powiatowego lekarza wet. w Mościskach. Następnie odbywa roczną praktykę w Urzędzie Wojewódzkim Łódzkim, po ukończeniu której składa egzamin. W marcu 1933 zostaje przeniesiony do Prużan na stanowisko powiatowego lekarza wet., gdzie pełni służbę do roku 1937. W styczniu 1937 przenosi się do Brześcia n. Bugiem, również na stanowisko powiatowego lekarza wet. Tam pracuje do chwili wybuchu wojny. W międzyczasie doktoryzuje się i pracą swoją „Studium nad użytkowością owcy poleskiej" uzyskuje tytuł doktora Medycyny Weterynaryjnej. Z chwilą wybuchu wojny zostaje powołany do wojska. W czasie działań wojennych dostaje się w Warszawie do niewoli. Cały okres niewoli przebywa w Oflagu VIIa w Murnau. Tam nabawia się ciężkiej choroby. W roku 1945 wraca z niewoli do kraju. Nim zdążył się wyleczyć obejmuje pracę organu urzędowego badania mięsa w rzeźni miejskiej w Rzeszowie, gdzie pracował do ostatniej chwili. W czerwcu br. stan zdrowia uległ nagłemu pogorszeniu i po dwutygodniowych cierpieniach zmarł pozostawiając żonę i dwoje dzieci oraz ogólny żal. W zmarłym tracą Koledzy jeszcze jednego lekarza wet., który swą rzetelną pracą podnosił godność naszego zawodu.

Cześć Jego pamięci.

* * *

Dnia 20.VII. br. zmarł nagle w Nowym Sączu lek. wet. Kosiaty Czesław drugi lek. wet. rzeźni miejskiej.

Urodził się dnia 13.VII.1910 w Nowym Sączu. Po ukończeniu gimnazjum w 1930 r. rozpoczyna wyższe studia na Akademii Medycyny Weterynaryjnej we Lwowie. które przerywane złym stanem zdrowia oraz służbą wojskową kończy w lipcu 1939 r. Z chwilą wybuchu wojny zostaje powołany do wojska. Po kampanii wrześniowej w październiku zostaje uwięziony przez Niemców w Krasnym Stawie, jako podejrzany o działanie dywersyjne. Po ucieczce z więzienia w grudniu 1939 r. przedostaje się do Lwowa. Od 1 lutego 1940 pracuje w Winnikach jako kierownik rejonowej lecznicy dla zwierząt, następnie w Janowie na podobnym stanowisku do lipca 1941. W lipcu 1942 wraca do Nowego Sącza, gdzie do lipca 1945 pracuje w Starostwie Powiatowym w Dziale Gospodarki Bydłem. W lipcu 1945 przechodzi do Powiatowego Urzędu Ziemskiego pracując tam na stanowisku ziemskiego lekarza wet. W tym czasie organizuje powiatową lecznicę dla zwierząt, którą pomimo trudności uruchamia w dniu 1.V.1947. Po włączeniu Powiatowego Urzędu Ziemskiego do Starostwa obejmuje stanowisko referenta lecznictwa zwierząt i kierownika lecznicy. Z dniem 15.II. 1949 r. z powodu złego stanu zdrowia zostaje przeniesiony na stanowisko lekarza wet. rzeźni miejskiej w Nowym Sączu. Zmarły pozostawił żonę oraz dwoje nieletnich dzieci. W zmarłym Koledze straciła służba wet. młodego lekarza, który jeszcze długo mógł pracować dla dobra naszego zawodu.

Cześć Jego pamięci.

Druk. Nr 5 „Czytelnik" — W-wa, Targowa 82. B-83598